

DE TEMPEL

TIJDSCHRIFT GEWIJD AAN VRIJ RELIGIEUSE STROOMINGEN
 VRIJZINNIGE GODSDIENST, OOSTERSCHE- EN WESTERSCHE RELIGIE, OCCULTISME, VRIJMETSELARIJ,
 SPIRITISME, THEOSOPHIE, ASTROLOGIE, KABBALA, ANTHROPOSOPHIE, ROZEKRUISERS-COSMOLOGIE,
 MYSTIEK, PSYCHICAL RESEARCH, WETENSCHAP, ARCHITECTUUR, KUNST, RELIGIE EN WIJSBEGEERTE

VASTE MEDEWERKERS:

ADAMEVA DI PARADISA, H. BAKELS, LENA C. DE BEER, Dr. G. A. v. d. BERG VAN EYSINGA, Ir. J. A. BLOK, Ds. A. J. P. BOEKE, HENRI BOREL, Mr. F. BUIS, H. G. CANNEGIETER, Dr. J. P. CANNEGIETER, Ds. L. S. P. v. d. CHYS, H. N. DE FREMERY, H. J. VAN GINKEL, E. GROEN-LEVVY, HERMAN HANA, A. R. DE JONG, Dr. K. H. E. DE JONG, Ds. A. E. F. JUNOD, Dr. G. KALFF Jr., C. A. g. LIBRA, Dr. ANNIE MANKES-ZERNICKE, K. H. NOEST Jr., FELIX ORTT, PROF. WILLEM VAN DER PLUYM, WIJBRAND G. REDDINGIUS, G. A. DE RIDDER, Prof. Dr. K. H. ROESSINGH, W. A. L. ROS-VRIJMAN, Arch. G. I. RUTGERS, N. W. SCHUURMANS, C. SPAAN, Prof. Dr. J. VALCKENIER SURINGAR, W. H. C. TENHAEFF, Dr. H. THODEN VAN VELZEN, THUNG TJENG HIANG, O. TOP Jzn., VI. UNITA, G. v. VEEN, MARCEL v. d. VELDE, JOSÉ VIGEVENO, Kapt. A. DE VRIES, A. P. v. d. WATER, Ds. A. D. WEMPE, Drs. G. WESTMIJSE, A. J. J. DE WINTER, Ds. H. G. v. WIJNGAARDEN.

VERSCHIJNT DEN 1sten EN 15den VAN ELKE MAAND
 BUREAU VOOR REDACTIE EN ADMINISTRATIE:
 VALERIUSPLEIN 20 :: TELEFOON 29747
 AMSTERDAM POSTREKENING No. 94130

UITGEEFSTER DE VRIJ RELIGIEUSE TEMPEL
 MAATSCHAPPIJ TOT
 BEVORDERING VAN VRIJ RELIGIEUSE BELANGEN

ABONNEMENTSPRIJS:

BINNENLAND.	
PER JAAR	F 7.50
PER KWARTAAL	" 1.90
LOSSE NUMMERS	" 0.35
NED. OOST-INDIË:	
PER JAAR	" 10.--
BUITENLAND.	
PER JAAR	" 12.50

BIJ VOORUITBETALING TE VOLDOEN.

ADVERTENTIËN:

PER GEWONE REGEL	F 0.40
OMSLAG EN TEGENOVER DEN TEKST PER REGEL	F 0.50

VOOR CONTRACTEN BELANGRIJKE KORTING.

KERSTNACHT.

Wat luidt, wat luidt, . . . daar diep in nacht
 en duister — Kinderen van het licht gaan uit
 in luister — door donker deinst het lichten, stralen zacht —
 In donker licht — in stilte klokgeluid —
 o luister.

Nu wordt een oude kind — nu door den duister schijnt
 het lichtkind van zijn ziel, de droom van zijne daad —
 geluk — o liefde — droom die niet verdwijnt
 al waar de winter alles sterven laat. —

Nu is de tijd van liefde — God — en mensch —
 Godmensch, waar alle voorhang wordt verdaan, verscheurd —
 waar dooden rijzen — stierf wel ooit een wensch?
 o wonder Gods — dat in den nacht gebeurt —

Wat luidt, wat luidt . . . zang die geen stilte scheurt —
 droom die geen mensch ooit deed —
 nacht waarin niemand treurt. —
 vreugde — in 't donkerst leed.

WYBRAND G. REDDINGIUS.

KERSTMIS

DOOR
KAPT. A. DE VRIES

HET was in den namiddag van den 24en December. Guur en koud woei het over de barre omgewoelde vlakte, waarin de naakte stammen van stukgeschoten boomen hier en daar eenzaam oprezen, en waar in puin gevallen huizen het hunne er toe bijdroegen om het doodsche karakter der streek nog duidelijker te doen uitkomen.

Onregelmatig over de vlakte verspreid lagen er de aarden walletjes, waarachter als diepe voren de loopgraven getrokken waren, en tusschen de beide stelsels, die de strijdende partijen scheidde, lagen beschermend en tegelijkertijd venijnig, de prikkeldraadversperringen, waarin reeds zoo menige aanval was doodgebloed.

Over de vlakte heerschte de stilte des slagvelds en toch was er in de loopgraven aan weerszijden een groot getal menschen bijeen. Af en toe verbraken enkele gewerschoten de stilte, want, al was 't gedeelte, waar we ons in gedachten naar verplaatst hebben, een stil gedeelte van 't front, waar geen offensief plaats greep, toch diende men steeds op zijn qui-vive te zijn tegen kleine aanvallen en overrompelingen, en hij, die zijn hoofd over de borstwering stak, kon er zeker van zijn, dat van de andere zijde onmiddellijk een schot zou volgen, wat voor den brutalen kijker wel eens minder gunstige gevolgen zou kunnen hebben.

Zeker, ook hier was 't nog niet zoo heel lang geleden heet toegegaan. Ook hier had uren lang het trommelvuur de loopgraven der voorste lijn murw gebeukt en hadden de zware granaten gesuisd over de hoofden der infanteristen in voorste lijn, om ver naar achteren met een gevaarlijken knal uiteen te barsten, zoodat de zenuwen op een geweldige proef werden gesteld. Het geratel van den mitrailleur was daar niets bij. Maar toch, als dan plotseling de aanval losbarstte en een ijle linie van poppetjes uit de tegenoverliggende loopgraaf kwam aansnellen, dan bleken meerdere mannen de vuurhel te hebben doorstaan, en wat niet door 't trommelvuur vernietigd was, haalde nog de mitrailleurs uit hun beschutte opstellingen,..... en neergemaaid bij rissen werden dan de dappere aanvallers, die steeds maar voortliepen, totdat in de loopgraven zelf, met den dolk, de strijd moest worden beslist.

Zoo was dan thans de avond voor Kerstmis aangebroken en onder bescherming van de luisterpost, welke in de draadversperring vooruit was geschoven, hokten in de voorste lijn de mannen samen in de benauwde schuilplaatsen en hun gedachten gingen naar den Kerstdag en naar zoo veel liefs, dat innig met het Kerstfeest was samengeweven. Wat een makkers waren er gevallen om hen heen, wat een voorrecht voor hen overlevenden, om nog gespaard te zijn voor het doodend lood. Nog eergisteren was hun brave en prettige makker Louis, die zijn mond vol gehad had over de viering van het Kerstfeest bij hem thuis, gevallen om niet weer op te staan, toen hij, als commandant eener patrouille in het voorterrein, gestooten was op een vijandelijke afdeeling, die de draadversperring had willen beschadigen. Het was diep in den nacht geweest, maar de in de versperring opgehangen bellen hadden gerinkeld, de luisterpost had gewaarschuwd en 't vijandelijk plan was verijdeld, met het voor Louis ongelukkige resultaat. Het was thans reeds de vierde Kerstmis, die ze in de loopgraven doorbrachten, en was het wonder dat hun harten hoe langer hoe meer naar huis trokken en hun gedachten wijlden bij hen, tot wie ze in nauwe verwantschap stonden? Zelfs de grootste atheïst was er heden stil van, 't was of allen het geweldig grootsche van den Kerstnacht eerst nu beseften, in deze omstandigheden. Was het omdat de primitieve schuilplaats eenige overeenkomst toonde met de schamele stal, waarin het Kerstkind zooveel eeuwen geleden geboren werd? Het huilen van den wind bevorderde de mystieke stemming en het was menigeen, alsof 't heel geen wonder zijn zou, indien dicht bij hen dezelfde gebeurtenis nog eens plaats greep en zij zouden optrekken, allen gezamenlijk, gelijk de drie Koningen uit het Oosten, om in een nabijzijnde schuilplaats hun hulde te gaan brengen aan de Madonna en haar kind; want in hun hart verfoeiden zij den strijd met zijn ellende en zij hadden niets liever gedaan, dan zich te scharen in de rijen, welke het Kerstkind zouden huldigen. In gedachten vertoefden zij in hun woonplaatsen, zij hoorden in den nacht de klokken, die de kerkgangers ter kerke riepen. Zij zagen het Christuskind in de kribbe en duidelijk hadden

zij voor zich de bekende plaat, waar de Madonna gezeten was in den stal met het kindeke op haar schoot, omringd door den os en den ezel, en waar de star uit het oosten prijkt als de leidsman van de koningen, die het kindeke komen aanbidden. Doch dan flitste het plotseling weder door hun brein, dat ze hier aan 't front waren in de loopgraven en wat voor plannen de vijand thans misschien wel zou beramen.

Doch, hoor, wat is dat? Plotseling klinkt het van de andere zijde, eerst gedempt, dan al krachtiger en krachtiger, een lied, gezongen door een zuivere mannenstem. Voorzichtig kijken enkelen over de borstwering in groote verwondering, maar tevens grijpt het lied hen aan, want over de barre vlakte klinken thans de tonen van het „Stille nacht, heilige nacht”, en alsof de zanger zijn stem zoover mogelijk wil laten hooren, springt hij boven op de aarden borstwering en blootgesteld aan de vijandelijke kogels zingt hij zijn lied, ter eere van den Vredevorst.

Diep geroerd luisteren de mannen toe, geen denkt er aan om naar zijn geweer te grijpen en den koenen zanger neer te leggen, het is alsof een stilzwijgende afspraak de mannen drijft om niet te schieten, en wanneer ze van hun ontroering bekomen zijn, springt een tweede zanger op de borstwering, doch thans aan deze zijde en ook hier klinken de Kerstliederen over de barre vlakte.

Zoo vereenigt zich het Engelsch met het Duitsch in één aangrijpend duo en als de zangers

hun lied ten einde gezongen hebben, stemmen aan weerszijden de mannen in, in een luid applaus.

Geschoten werd er verder dien nacht niet; als bij onderlinge afspraak heiligden de mannen den Kerstnacht en in hun schuilplaatsen droomden velen van hun gezellig tehuis en de kaarslichten van den Heiligen Boom.

Doch dan werden zij midden in den nacht tot de werkelijkheid teruggeroepen, het uur van aflossing was aangebrokeu en behoedzaam en stil gingen ze in den donkeren nacht naar de hun aangewezen posten; dáár, waar de plicht hen riep.

En als dan hun blikken spiedend gingen over de draadversperringen, dachten zij na over 't leed, dat er in de wereld was, over 't lijden van Christus en over hun eigen leed, zoo moeilijk te dragen, ver van vrouw en kinderen. Maar nimmer begrepen zij 't beter dan in die Kerstdagen, het voorbeeld hun door Christus gegeven; hoe ze, door 't geduldig ondergaan van het hun opgelegde lijden, elk hun eigen kruis droegen, gelijk de Christus het zijne had gedragen. En daar te midden van het krijsbedrijf en van de eenonigheid der vlakte, waarin zij zich als enkeling zoo heel alleen voelden met hun gedachten, trof hen de nietigheid van al het aardsche, in vergelijking met den rijkdom, die het geloof als geestelijk bezit voor hen beteekende, want bleven zij daardoor niet staande in den zoo zwaren strijd? En droegen zij niet moedig de ontberingen naar het voorbeeld, dat Christus hun had gegeven?

ONSTERFELIJKHEID.

*Ik weet dat ik onsterflijk ben
omdat ik mij verwant beken
met 't Eindbegin van alle leven;
omdat ik uit de lage kringen
van de vergankelijke dingen
mij tot de schoonheid heb gegeven.*

*O gij, die nu nog niet beseft
dat slechts, indien gij u verheft
gij tot het hoogste kunt genaken;
ik wenschte dat 'k u laven kon
met water uit de levensbron
dat u onsterfelijk zal maken.*

„Zonnebloem”.

SCHOONHEID IN DEN GODSDIENST

DOOR

MEVR. W. A. L. ROS-VRIJMAN

WANNEER wij de kunst uit verschillende beschavingen en perioden bestudeeren, dan treft ons steeds weer het verschijnsel, dat de kunstuitingen het hoogst stonden, waar zij werden geïnspireerd door Religie of Wijsbegeerte. Vooral in het Oosten was dit op merkwaardige wijze het geval; daar toch waren religie en wijsheid zóó doorgedrongen tot in het dagelijksch leven der menschen, dat men de godsdienstige en metaphysische symbolen aantreft zelfs op de eenvoudigste, dagelijksche gebruiksvoorwerpen en kleedingstukken. Niet alleen dat deze voorwerpen en kleederen meestal heel mooi zijn wat vorm en materiaal betreft, maar hun schoonheid wordt voor een niet gering deel verhoogd door het feit, dat geestelijke gedachten er haar stempel op drukten en leiding gaven bij de vervaardiging er van. Bij alle Oostersche volken kwam dit beginsel tot uiting, vooral als zij nog niet onder invloed van onze Westersche beschaving zijn gebracht door kolonisatie of overheersching; in dat geval nemen we binnen betrekkelijk zeer korten tijd meestal een groot verval bij de kunstuitingen waar.

Ook in de z.g. doode beschavingen zooals Egypte en Griekenland waren de schoonste kunstwerken meestal uitingen van religieuze en wijsgeerige gedachten en beginselen. Hetzelfde valt op te merken in het Westen; de diepste en schoonste dingen zijn gewrocht onder invloed van Godsdienst en Wijsbegeerte. De bouw en versiering der Godshuizen vertoonen tot aan de Hervorming de zucht der bouwmeesters en kunstenaars om alles zoo fraai mogelijk te maken. Veel minder echter zien we de geestelijke gedachten — na de Middeleeuwen en Vroeg-Renaissance — in de dagelijksche gebruikskunst tot uitdrukking komen. Het individualisme in de kunst, dat gedurende de Renaissance opkomt, verbreekt de eenheid tusschen de bouw- en andere kunsten en reikt later de hand aan het realisme, naturalisme en materialisme, met het noodlottig gevolg van een steeds armer wordende kerkelijke kunst en een sterk materialistisch gekleurde profane kunst. Hoezeer ook elk vrijzinnig mensch de Hervorming als groote poging tot het bevrijden van het religieuze denken

zal toejuichen, het valt niet te ontkennen, dat er gedurende en na die poging op gebied van kunst en schoonheid in de religie een groot vandalisme heeft plaats gehad. De heerlijke gothieke bedehuizen, die der Hervorming in handen vielen, hoe werden ze vaak mishandeld! Ik denk hier nu niet uitsluitend aan den beeldenstorm, deze was een tijdelijke reactie en een soort verstandsverbijstering, waardoor veel schoons en edels werd vernield. Doch ik denk aan de wijze waarop de oorspronkelijke R. K. kerken werden „ingericht“ voor den hervormden eeredienst. Zonder ook maar eenigermate rekening te houden met de architecturale beteekenis en verhoudingen van het interieur der gebouwen, werden bijv. zitplaatsen opgetrokken tegen en tusschen de zuilen, die soms half betimmerd moeten worden om dit mogelijk te maken. Dat men muurschilderingen en fresco's van zuiver R. K. strekking niet langer in het hervormde bedehuis duldde, men kan het betreuren, doch men kan het begrijpen.

Wat echter onbegrijpelijk blijft, is het feit, dat de Hervorming zelve geen kerkelijke kunst heeft voortgebracht¹⁾, doch zich integendeel zóó van elke waarachtige schoonheidsuiting in den kerkdienst afkeert, dat er moeilijk iets nuchterder, leelijker en onaantrekkelijker te denken is, dan een z.g. „rechtgeaarde Protestant Kerk“ en kerkdienst.

Ik wil hiermede volstrekt niet zeggen, dat alle R. K. kerkelijke kunst — vooral die uit de latere eeuwen — den toets van ware schoonheid kan doorstaan, verre van dien, maar er wordt ten minste gestreefd naar schoonheid. Nu weet ik wel, dat er voor die afwezigheid van schoonheid en kunst in de hervormde en protestantsche kerken redenen bestaan, die den belijders dezer afdeelingen van den Christelijken Godsdienst zeer na aan het hart liggen.

Men zou deze redenen kunnen samenvatten in dit streven: het zoeken van de innerlijke aanraking met God zonder afgeleid te worden door zinsbekoring van hoe verheven aard dan ook. Dit is zeker wel de meest sympathieke reden voor deze

¹⁾ Het bouwen van kerken, speciaal voor den Hervormden Eeredienst, die de vergelijking met de kathedralen kunnen doorstaan, bleef in ons land bijv. hooge uitzondering.

afkeerigheid van kunst en schoonheid in eeredienst en kerk. Er zijn echter ook nog anderen, waaronder de volgende bij velen een overwegende rol speelt: het n.l. als „gevaarlijk” en soms zelfs als „zondig” beschouwen van al wat naar kunst en schoonheid zweemt en dat niet alleen in den gewijden dienst of in de kerk, maar eigenlijk in het geheele leven. Een zich inwerken in dezen gedachtengang voert tot het begrip hoe dit voortkomt uit het diepe besef van 's menschen zondigheid en verworpenheid en hoe alles, wat zou kunnen afleiden van den arbeid zijn ziel te redden van den eeuwig ondergang, als afkeurenswaardig en gevaarlijk moet worden beschouwd. Het is een ietwat mildere vorm van het Puriteinisme uit vroeger tijd, dat zelfs de kinderen er toe wilde brengen te gelooven, hoe een zich „gelukkig voelend kind” noodzakelijkerwijze een „zondig kind” moest zijn.

Zoo zien wij dan ook nog in dezen tijd belangrijke groepen van ernstige geloovigen opzettelijk elke schoonheidsuiting vermijden in bedehuis, eeredienst en dagelijksch leven.

Is deze opvatting de juiste en moet men elke schoonheidsuiting in den godsdienst angstvallig vermijden, om een Gode welgevallig mensch te zijn? Laat ons voorop stellen, dat wij elke overtuiging eerbiedigen wanneer deze de uiting is van eerlijk en ernstig religieus streven.

Wanneer wij er echter hier enkele bedenkingen tegenover willen plaatsen, dan sluit het niet in, dat zulks het gevolg behoeft te zijn van een minder diepen godsdienstzin. Integendeel geloof ik, dat juist in verband met het godsdienstig leven, de ontwikkeling van het schoonheidsgevoel een machtige faktor ten goede is. Laat ons zien hoe dit mogelijk is. Het beeld waarnaar de mensch zijn leven zal trachten te vormen, moet hij, zoo hij niet wil falen, ontleenen aan den arbeid van zijn Schepper, zooals deze arbeid zich in het Heelal aan hem openbaart en voor zooverre hij dien kan verstaan. Wat nu openbaart ons dit Goddelijk scheppingswerk?

Vóór alle dingen openbaart het ons schoonheid, harmonie, evenwicht en daardoor vreugde. Welk onderdeel van het geschapene wij ook in beschouwing of overdenking nemen, hoe eenvoudig en schijnbaar nietig, of hoe grootsch en samengesteld een vorm ook kan zijn, schoonheid is het attribuut dat ons steeds weer treft. En steeds is het schoonheid, die niet alleen aan de doelmatigheid niets te kort doet, doch die door het feit, dat zij het gevolg is van harmonie en evenwicht, deze juist versterkt en bevestigt.

Wie ooit werd getroffen door de ongerepte schoonheid eener bloem, de fijne atmosfeer van een mooi landschap, het heerlijke lijfje van een jonggeboren kind, de aangrijpende macht van het gebergte en de donderende kracht van de door storm opgezwepte zee, weet dat hij in die oogenblikken zich dichter voelde bij God. In de ziel van den mensch stijgt juichend en in diep ontzag een dankgebed op aan Hem, die in uiterste liefde, zorg en toewijding deze wereld zoo heerlijk schoon maakt; in geluid, kleur, vorm en rythme bereidt God zijn kinderen in al het geschapene een festijn van schoonheid, waaraan een ieder naar den aard van zijn wezen kan deelnemen. Kan deelnemen? Neen, moet deelnemen, want Gods schoonheid, zich openbarend door zijn gansche schepping, is voor den mensch een Zijner middelen om Hem naderbij te komen. Want Zijn schoonheid woont — hoe diep verborgen soms ook — in de ziel van elk mensch en daarom is het één der wegen naar den voet van Zijn troon.

Daarom ook komt het mij onredelijk voor, dat wij bij de hoogste uiting van onze liefde en eerbied tot God — den godsdienst — de schoonheid zouden uitsluiten en als zondig beschouwen. Waarom zouden wij het Goddelijk voorbeeld, zooals wij dat in de geheele schepping kunnen waarnemen, niet nederig trachten te volgen en schoonheid brengen in het bedehuis en den aan Gode gewijden eeredienst? De strenge, hervormde kerkdienst kan toch werkelijk zooveel schooner gemaakt worden zonder dat men aan den eenvoud iets hoeft te kort te doen, of zonder dat men, *wanneer men daaraan voor zijn religieuze uitingen geen behoefte heeft en het zelfs tegen de overtuiging ingaat*, bevreesd behoeft te zijn voor een te ver gaan in de richting van liturgie of ceremonie. Het behoeft toch niet beslist leelijk te zijn om Gode welgevallig te wezen! En beslist leelijk is er veel in menigen kerkelijken dienst en in menig kerkgebouw.

Wanneer men — waar men niet met een speciaal voor het doel gebouwde kerk te maken heeft — het kerkgebouw pasklaar moet maken voor den dienst, waarom dan geen bekwaam bouwmeester in den arm genomen om zóó ten minste te trachten menig heerlijk kerk-interieur voor bederf te sparen?

Waarom zijn er bijna nooit bloemen in het hervormde kerkgebouw, waarom zijn bijna alle gordijnen in kerken zoo hopeloos „hoopvol” groen? Waarom worden bijna steeds alle beschilderingen zonder onderscheid — ook die geheel ornamentaal zijn — onbarmhartig overstreken met witkalk? Waarom toch kleeden vele oprechte geloovigen

zich zoo somber en kleurloos voor hun kerkgang? Is een godsdienst-oefening dan geen vreugdevol, dankbaar opgaan van den mensch naar God en mag hij dan zijn „Tempel des Geestes", zijn lichaam, niet omhangen met het kleed der vreugde, met het feestgewaad?

O, zal men zeggen, gij begrijpt het niet; de mensch is zondig en uitgeworpen, hem past alleen het boetekleed en elke kerkgang moet er hem aan herinneren hoe ver hij van de goddelijke genade verwijderd is; hij mag die niet doen in vreugde, hij moet die volbrengen in vermorzeling des harten. Het zij zoo; als deze meening een diepe geloofs-overtuiging is, valt er bij de groepen die haar huldigen weinig te bereiken, maar in de kringen van hen waar meer ruimte van denken te bespeuren valt, kan op het gebied van „Schoonheid in den Godsdienst" nog heel wat veranderd en verbeterd worden.

Daar is naast het kerkgebouw, de kerkmeubelen en voorwerpen die bij den dienst gebruikt worden allereerst de zang en de muziek. Waar het orgel bespeeld wordt door een vakkundig organist is er al veel gewonnen (vooral wanneer het instrument goed is), maar wat den zang betreft zou er in de gemeente onder deskundige leiding een behoorlijke, regelmatige oefening moeten zijn van een groep, die sterk genoeg is om leiding te kunnen geven aan den samenzang gedurende den

dienst. Dit zou naar ik meen nog maar slechts één schrede in de goede richting beteekenen wat den zang betreft. En dan geen suf, groen „saai" voor de bekleding der banken en kussens en voor de gordijnen, maar mooie, warme kleuren die er niets minder deftig of statig om behoeven te zijn en die natuurlijk in harmonie moeten zijn met de architectuur en beschildering. Het beste zijn natuurlijk geschilderde rariet, maar ze zijn meestal te duur.

Ook naar de verwarmingstoestellen — leelijke kachels met lange pijpen! — mag wel eens omgezien worden in kerkgebouwen waar nog geen centrale verwarming is. Hoe ontsieren zij meestal de omgeving. En dan de wijze van aankondiging der diensten en gezangen! Het is om te schreien als men ziet hoe leelijk, slordig en ontsierend dat vaak geschiedt. Zoo maar op een leelijk papier tegen een kolom bevestigd, alsof het de aankondiging is van een openbare verkooping in een vendutiezaal. Niets stichtelijk en niets verheffend helaas.

Dit alles kan veranderen en verbeteren, wanneer men in de kerkbesturen maar eerst doordrongen wordt van het feit, dat alle schoonheid in de wereld Gods schoonheid is en dat een leelijke godsdienst-oefening minder stichtend en opheffend is dan een, waarin ook de schoonheid wordt betracht als één der middelen om 's menschen ziel te verheffen tot den Schepper.

Den Haag, October 1923.

CHANOEKO

DOOR

N. GODFRIED, JOURNALIST

ALS alle andere heele en halve Joodsche feestdagen, heeft ook Chanoeko invloed op het familie-leven, ja, eigenlijk gezegd zijn de acht avonden Chanoeko, waarvan de eerste dit jaar op den avond van 2 December viel — bijzonder „geëigent", om hun bijzonderen stempel op het intieme familie-leven der Joden te leggen. De aard van Chanoeko, de wijze waarop en waarom, de tijd waarin dit feest wordt gevierd, werken er allen toe mede, om Chanoeko te stempelen tot een familie-feest bij uitnemendheid. Want gloeit er niet daarbinnen in de borst van iederen rechtgeaarden Jood een zeker gevoel van rechtmatige trotsch, wanneer hij in deze dagen denkt aan dien kloeken familievader, Matisjahoe ben Jochanan die

eenmaal het zwaard omgordde en in den feilen strijd tegen den belager van het Joodsche leven en dus van den Joodschen godsdienst de overwinning behaalde? En dan, het onvergelykelijk groote wonder van dat ééne kleine kruikje olie, dat voldoende bleek te zijn om acht dagen lang in den Tempel te kunnen branden! Maar is eigenlijk niet heel het Chanoeko-gebeuren iets, dat zoo heelemaal van ons zelf is en waarvan wij anderen zoo moeilijk kunnen vertellen, omdat zij niet kunnen doorvoelen wat voor den Jood het „ansunden" en de eigenlijke, diepe waarde is van het „Moöuts Tsoer", waarvan de vertaling „O, vaste Burg, mijner hulp" op het Joodsch gemoed nimmer dien indruk kan verwekken als alléén reeds het neuriën dier tradi-

tioneele melodie op den avond van het feest der Maccabeeën.

En ons waggend in de mystieke beteekenis van het wonder van het kruikje olie, starend naar 't aanvankelijk zwak-schijnend licht van den Menorah, dat ieder avond vermeerderd en dus sterker wordt — wordt de herinnering grooter aan dat groote wonder van Chanoeko, dat vanuit het eenvoudig stadje Modia gansch Israël door alle tijden heen met eerbied heeft vervuld en tot vreugde heeft kunnen stemmen in den barren wintertijd, als geen dagen van heilige bijeenroeping aan Israël's deuren kloppen. Dat is de joodsche mystiek van het „ledour wodour“, van geslacht tot geslacht, „nakied kodlêgo“, zullen wij Uwe grootheid verkondigen, en zullen wij acht dagen lang, „bij het ontsteken van de lichten God prijzen voor de hulpbewijzen, wonderen en ongrijpelijke daden, die Hij voor onze voorouders door Zijn heilige priesters verricht heeft“.

Het is een goede gewoonte, om het Chanoeko-licht op een bijzondere plaats in het woonvertrek neder te zetten. Hiermede wordt in de eerste plaats voldaan aan het voorschrift der Rabbinen, die willen, dat men van het Chanoeko-licht, dat alléén brandt ter verkondiging van God's eer, geen ander gebruik mag maken. Men mag het b.v. niet

gebruiken, om daarmee het vertrek te verlichten. Zoo wil de „mitswo“, — gebod — van het Chanoeko-licht. Maar daaraan is nog een andere beteekenis verbonden. Het Chanoeko-licht, geplaatst aan het venster zoodat de voorbijgangers het kunnen zien branden — zal deze laatste zeggen, dat in de woning van hem waarin dat licht brandt een Jood, een afstammeling van den Maccabeeër woont, die dien avond Chanoeko houdt, het feest viert ter herinnering aan de overwinning tegen de assimilatie, waardoor Chanoeko een feest geworden is, dat tot in onze dagen door de wijding die van het Chanoeko-licht uitstraalt — een bekooring afwerpt op het Joodsch-familieleven, dat er door in waarde toeneemt, en dat in de macht en in de kracht van het Goddelijk-mystieke, dat in de lichten der Menorah leeft, zich beroepend op het „Mie Chomougo Boëlim Hasjeim“, Wie is als U, verheerlijkt in heiligheid“, overwinnen zal in den strijd tegen ont-joodsching en verworping waarvan onze tijd vooral in het joodsch familie-leven zoo menig droevig bewijs levert.

Wij Joden vierten het feest, waarop wij het Tempel-wonder herdenken, dat zoovele eeuwen geleden in deze dagen plaats vond. Een Tempelwonder..... Een wonder is God's Tempel!.... Daarover later, als..... ik mag?

In dogma's ligt de ziele
Geketend en gekneld;
Vol schuldbesef gebogen,
Terneer geveld.
Verlamd toch zijn de wiken,
En missen straks de kracht,
Om weder op te stijgen
Uit zonde — macht....

O mensch, maak vrij uw ziele!
Gij, zijt deel der bron,
Die aard, en maan en sterren,
En mensch en dier en zon
Eens schiep en wees de baan,
Waarlangs de elementen,
En ook de mensch moet gaan.
En zoudt gij dan, onwillig tot uw roeping,
Door zelf-gelegden band
Uw aankomst gaan vertragen
In het beloofde land?
Op! Op! Verbreek de keet'nen
Van macht'loosheid en druk;
Uw ziel is door den Schepper
Verkoren tot geluk!

ALKMAAR,

M. N. Z.

INNERLIJKE KOSMOLOGIE

DOOR
C. Aq. LIBRA.

XIV

DE VERBINDINGSSCHAKEL TUSSCHEN OERWEZEN EN WEZEN.

IK wil dit gewichtige vraagpunt beginnen met een citaat uit mijn, in 1922 verschenen werk over „*Symbolen en Mythen in Religie*”, pag. 321, waar ik eene analogie tusschen de hedendaagsche maatschappij en het menselijke lichaam trek.

Bij beide kunnen wij drie hoofdfuncties onderscheiden en wel:

1. *Het Lichaam* — de Ontvanger.
2. „*Zenuwstelsel* — de Condensator.
3. „*Vaatstelsel* — de Verdeeler.

„Het Sympathische zenuwstelsel maakt hierop in zooverre eene uitzondering, dat het de verdeling regelt, en wel onafhankelijk van den wil; het doet — geheel zonder toedoen van den wil — de organen van borst en buik functionneeren en 't vertegenwoordigt daarom feitelijk de alles regelende controle of sociale wet, die het functionneeren van den staat behoort te regelen. Doch er is van haar in den staat helaas hoegenaamd niets te vinden.”

De vraag: „Wat is de schakel tusschen het Albewustzijn en het Menschelijk bewustzijn?” is in die paar regels eigenlijk beantwoord.

De schijnbaar ontbrekende en toch altijd tegenwoordige „schakel” is de Nervus Sympathicus.

Ze is altijd tegenwoordig, omdat in elk menschelijk, resp. dierlijk lichaam de n. Sympathicus alle onbewuste functies van het lichaam regelt. Terwijl het lichaam, in diepen slaap gedompeld, schijnbaar dood is, doet de n. S. het hart kloppen, ze regelt de ademhaling, den bloedsomloop, den lymfstrom, de voeding van 't geheele lichaam door de afscheiding der voedingssappen enz. enz. Elk werk over Physiologie kan daaromtrent opheldering geven.

Ook gedurende het waakbewustzijn gaat deze functie van de N. S. haar gang, hoewel we ons van deze werking nagenoeg niet bewust worden.

Daarom juist is de N. S. de „missing link”; want ons bewustzijn bepaalt zich in hoofdzaak nog slechts tot het hersenbewustzijn, 't welk de *vijf* (resp.

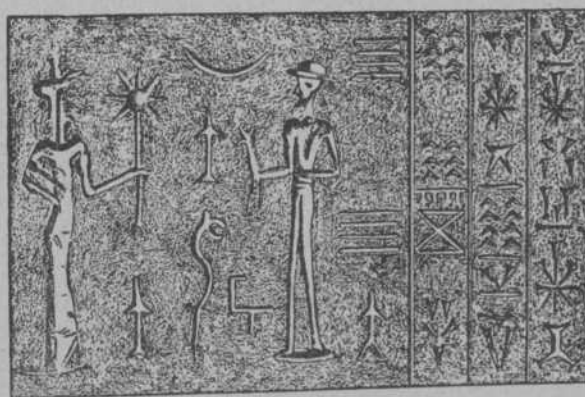
zeven) zintuigen als „werklieden” in zijn dienst heeft. Deze zintuigen laten ons slechts den uiterlijken schijn waarnemen, terwijl de *bewuste* functie van den N. Sympathicus ons de innerlijke waarheid der dingen zou kunnen doen weten.

Door echter ons bewustzijn uit te breiden, zoodat bovengenoemde organische functies niet meer onbewust, doch *bewust* geschieden, kunnen wij ons met volle bewustzijn aan de moederborst der Natuur laven, — iets wat we nu, zonder dat we er iets van merken, alleen in de trance van den slaap kunnen doen.

Hoe dit ontplooiën des bewustzijns geschiedt, vertelt *Johannes* ons in beelden in zijn *Openbaring* en wat deze symbolen in 't „visioen” van *Johannes* waarschijnlijk beteekenen, heeft *James Pryce* ons reeds vele jaren geleden in zijn werk, getiteld „*The Apocalypse*” uitvoerig beschreven. Natuurlijk kan men aangaande dit punt andere inzichten hebben. Ik kom hierop nog uitvoeriger terug.

Men gelieve steeds in het oog te houden, dat het altijd en overal de *Maan* is, die de zich in de stof hullende „Gedachte” in vorm kleedt, die volmaakter wordt, naarmate zich het bewustzijn ontvouwt. In alle mythen der Oudheid wordt aan de Maan dan ook eene gewichtige rol aangewezen in de groep der *Goden*, die allen kosmische krachten voorstellen.

Ze dragen verschillende namen, die ik hier niet behoef aan te halen. Ook de voorstelling is overal verschillend. Ik geef hieronder slechts ééne als voorbeeld, n.l. de *Maangod* (*Sin*) en *Venus* (*Istar*).

Babylonie De Maangod (*Sin*) en *Venus* (*Istar*).

In de christelijke religie zien we dan ook de kosmische Maan-kracht aangeduid door de Heil. Maagd voorgesteld, staande op een maansikkel... — de Maan kneedt de maagdelijke, ongedifferentieerde stof of Oerstof in vorm. De Maan bouwt eerst het orgaan des bewustzijns ('t zenuwstelsel) waarin (door den weerstand) de kosmische gedachte tot persoonlijke gedachte (spiegeling) wordt.

Het is alweer door analogisch dit proces na te gaan, dat we ons een beeld kunnen vormen, hoe dit kan geschieden.

De mensch verloor zijn Paradijs-bewustzijn — d.i. zijn toestand van harmonie en vrede met allen en alles — zoo dra zijn hersendenken een zeker punt bereikt had, gedurende zijn diepe „afdaling” in de stof. Daardoor werd hij van de moederborst der Natuur weggerukt en, stap bij stap verplaatst in de wereld der verschijnselen, — door hemzelf geschapen — en hij kan slechts aan deze schijnwereld ontsnappen, door met zijn hooger ontwikkeld bewustzijn door te dringen tot de kern, die daarachter verborgen is. *Hij moet bewust tot het Causale komen.*

Dit wil niets minder zeggen, dan dat hij tot Kosmisch Bewustzijn moet opstijgen, d.i. tot dat van den Zonnelogos, wiens bewustzijn ons geheele zonnestelsel omvat.

De mensch kan dit door *zelfkennis* bereiken; want in hem sluimeren alle bewustzijnstoestanden van den Logos. Dit verwijden van den horizont des bewustzijns heeft men van oudsher „het Pad der Inwijding” genoemd, welk „Pad” van alle religies der wereld de kern uitmaakt, hoe vreemd men ook de zoogenaamde leerstellingen — die in hoogste instantie symbolisch bedoeld zijn — verwrongen en besnoeid heeft.

De mensch moet — om tot het Hoogste Bewustzijn te kunnen geraken — neerdalen door de bewustzijnstoestanden van de eindelooze keten onzer „voorvaders”, die in het oeratoom eindigt. Daarom moet het menschelijk embryo vanaf zijn conceptie tot zijn geboorte alle bewustzijnsvormen van kristal, plant en de geheele Jacobs ladder der diervormen van amoebe tot mensch — doormaken, om later langs die „ladder” weer te kunnen afdalen in den oergrond van zijn huidig wezen.

Moeder-Natuur wijst ons als het ware den weg dien wij hebben af te leggen, om tot den Oergrond van alles te komen!

Elk embryo moet onverbiddelijk die geheele rij

wezensvormen van „laag” tot „hoog” doorloopen om den terugweg weder te kunnen vinden. Hij zou nooit tot het brandpunt des Universeelen Bewustzijns kunnen geraken, als hij niet in zijn binnenbaarmoederlijke ontwikkeling die ladder eerst beklommen had.

Natuurlijk moeten we ons niet voorstellen, dat we weer door 't lichaam van een aap, een koe, een hagedis, een visch, een protozoo enz. enz. moeten gaan om daartoe te geraken; het wil eenvoudig zeggen, dat we ons bewust moeten worden van het innerlijke leven aller wezens, die we op onzen weg achterlieten in den tijd, toen we nog „onbewust”, d.w.z. *anders bewust*, den ladder beklommen.

Nu hebben wij den geheelen weg terug door te maken in 't volle bezit van ons Ik-bewustzijn. De weg eindigt in het hart van den Zonnelogos, het eindpunt der mensch-evolutie waar de mensch tot Zon-Zoon wordt.

Door de ladder der involutie af te dalen, d.i. door kennis te nemen van het bewustzijn der lager georganiseerde wezens, ontwikkelen wij tegelijkertijd de *eigenschappen hunner groote Leiders* — d.z. *de Engelen* — in al hunne rangen en daardoor leeren wij de Alziel in hare Drieheid van Openbaring weder op een andere wijze, (dichter bij het Brandpunt), beschouwen dan wij gewoonlijk doen.

Het valt ons niet moeilijk in 't model van deze „Jacobs ladder” der Involutie, de beteekenis der reïncarnaties van Vischnu — den Zonnegod des Indiërs — te herkennen. Vischnu doorliep het stofelijke Heelal in drie schreden, — het Oosten, het Zenith (of 't Zuiden) en het Westen. ('t Zijn resp. de *ascendant*, 't *Medium Coeli*, en den *descendant* van den horoscoop.) Hij belichaamt zich als Avatara in negen gedaanten, waarmee het voortschrijden der menschelijke ziel door lagere diervormen tot die des hoogontwikkelden menschen, wordt getypeerd en de heldendaden — door hem in die lichamen verricht — verzinnebeelden den respectieven bewustzijnstrap van de „ladder”.

1. Als *Visch* (Matsya) onderwijst hij aangaande het ontstaan der wereld uit de Gedachten der Alziel.

2. Als *Schildpad* (Kurma) overwint hij de demonen en wordt — op den bodem der zee — de grondslag van den berg Mondara.

3. Als *Ever* (Varàha) redt hij de in de oerzee verzonken Aarde.

4. Als *Leeuw* (Narasingha) doodt hij den bozen demon der Aarde.

5. Als *Dwerg* (*Vâmana*) typeert hij den oermensch.

6. Als *Parasu-Râma* grondvest hij het Brahmanisme.

7. Als *Rama-Chandra* helpt hij de Ariërs, de oerbewoners van Zuidelijk Voor-Indië te verdrijven.

8. Als *Krishna* (d.i. Zon) is hij de nationale held van Indië.

9. Hier verschijnt hij als Christus, Mohammed, Buddha.....

Tot zoover het verleden en het heden. In de toekomst — zoo luidt de voorspelling — verschijnt *Vischnu* met een vlammend zwaard, op een wit paard gezeten, en grondvest het duizendjarig rijk van vrede en reinheid.

Bij de *Philistijnen* typeert *Dagon* de Visch-zon (zie 1. Matsya), de zoon van hemel en aarde beide.

Als eerste Avatara van den geopenbaarden Zonnegod *Vischnu*, is hier de *visch* als symbool genomen, waaruit we besluiten kunnen, dat deze voorstelling slechts de ontvouwing van 't stoffelijk Heelal uit de ijelere werelden omvat. De hogere rijken (d.z. in manifestatie de „lagere”) der lagere dieren, planten en mineralen worden niet vertegenwoordigd, tenzij in de *Demonen* — d.z. de neigingen en eigenschappen dezer tevoren gepasseerde lagere rijken.

Deze komen derhalve overeen met de hoogste groep der Engelen, de (1) *Seraphijnen* (de Vischen), (2) *Cherubijnen* (de Waterman) en de (3) *Thronen* (de Steenbok), welke drieheid van hooge geestelijke Wezens — van dit standpunt gezien — aan het eerste Leven in openbaring tot grondslag of ziel dienen.

Het zijn deze hooge Wezens, die zich in de eerste aardse vormwezens uiteten als *Liefde* (*Seraphijnen*), *Wijsheid* (*Cherubijnen*) en *Macht*, resp. *Wil* (*Thronen*).

Gezamenlijk, als één gezien, vertegenwoordigen deze drie groepen van Engelen in de christelijke religie den *Vader* waarin reeds de drie hoofdprincipes van „Vader” (manlijk princip-geest), „Moeder” (vrouwelijk princip-stof) en „Zoon” (manl. + vrouwl. princip in één kiem) als aanleg of oerkiem aanwezig zijn.

Hun Wezen zelf is vormloos, het is Oerwezen in wording, *Oerkracht*, nog boven Ruimte of Dimensie verheven, doch in hunne openbaring sluimert reeds de kiem van het maya-bewustzijn, waarvan het zich eerst veel later bewust wordt. Het symbool dezer eerste groep is $\oplus$.

De eerste drieheid der Engelen kunnen we ver-

gelijken met de bevruchte *Kosmische Eicel*, die zich in de tweede en derde groep der Engelen achtereenvolgens tot knop en bloem ontplooit, om ten slotte in den Mensch tot vrucht te worden.

In de tweede groep der Engelen, — de (4) *Heerschappijen*, (de Schutter, $\bowtie$) of Geesten der Wijsheid, (5) de *Machten* (de Schorpioen of Adelaar $\mathfrak{M}$) of Geesten der Beweging en de (6) *Geweldigen* (de Weegschaal, $\underline{\omega}$) of Geesten van den Vorm — ontplooit zich de Schepping tot iets, dat men kan noemen eene Kosmische Knop.

Deze drie, als eene eenheid van, „nog vormlooze”, krachten gezien, kunnen we vergelijken met de *Moeder* of „Heilige Maagd” der Christelijke religie, d.i. de oorspronkelijke vormstof of oerstof, die nog maar alleen in openbaring zich tot vorm modelleerde, doch die van alle stof het leven is, — *het Noumenon*.

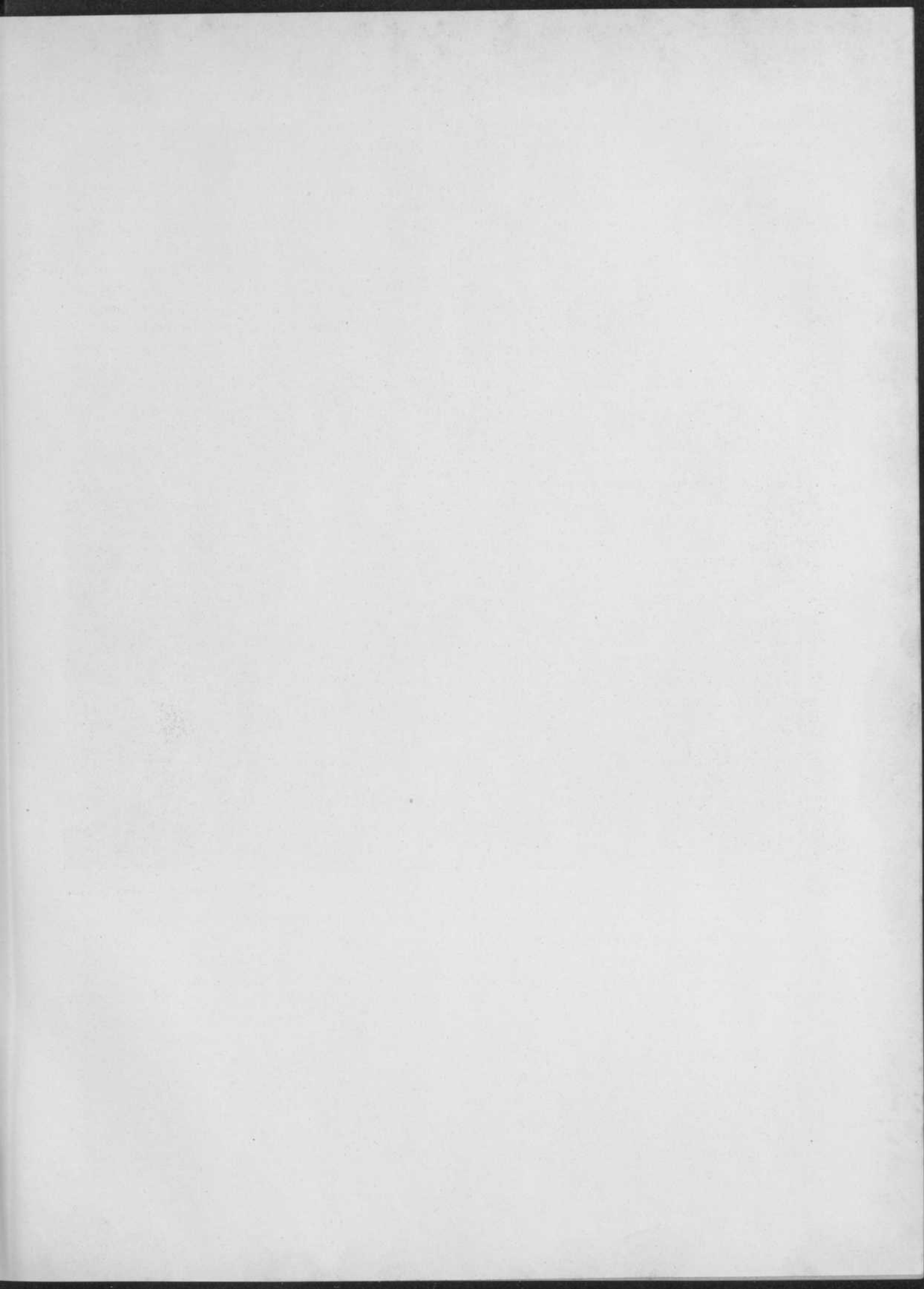
Uit het middelste lid van elke der drie groepen van Engelen spreekt altijd het ware wezen der groep en zoo repres., in deze tweede groep, de *Machten* de reine vrouwelijke kracht of het wezen der oerstof, zooals dit in het laagste octaaf der gedachtenstof de *Cherubijnen* waren.

Onder leiding der *Geweldigen*, of *Vorm-Geesten*, begint de materiele vorm, die reeds lang in manifestatie bestond, zich ook in het oerwezen te openbaren en daarom kunnen wij verwachten, dat deze vorm een zekere band beteekent of een lichtonderscheppend iets.

We zien dan ook reeds hier naast het „Licht” de „Schaduw” optreden; want ze treden niet alleen op als de *Geweldigen* des Lichts (de *Elohim*), doch ook als de *Geweldigen* der Duisternis (de gevallen Engelen). Deze krachten, in beiderlei beteekenis, worden ons in Johannes' visioen geschilderd als krachten in den mensch zoowel als in de Natuur. Beide zijn een en dezelfde. Jahve wordt in 't O. T. voorgesteld als hun Heer en Leider. Jahve alléén openbaart zich in vorm, d. i. Jahve is het *Noumenon*, of *Oerwezen*, der vorm- of stof-wereld. Daarom is het symbool van Jahve ♀ of ♂ , soms ook, hoewel onjuist $\oplus$, terwijl het beeld der geheele tweede groep der Engelen wordt uitgedrukt door $\ominus$. De voorstelling van Jahve door ♀ of ♂ hangt daarvan af of men zich de evolutie centrifugaal of centripetaal denkt, d. i. respectievelijk van het middelpunt (de Zon af of naar 't middelpunt de Zon) toe.¹⁾

De derde groep der Engelen zijn: (7) de Gees-

¹⁾ Vergelijk ook pag. 189—193 van mijn werk „Symbolen en Mythen in Religie”, dr. „Luctor et Emergo”, den Haag.

Bijlage van „De Tempel” No. 17.

Behoort bij het artikel: A. Miolée als Teekenaar

ten der Persoonlijkheid of *Oerkrachten* (de Maagd m), (8) de *Archangeloi* of Aartsengelen (de Leeuw, Q) en (9) de *Angeloi* of Engelen (de Kreeft, sc) vertegenwoordigen in hunne eenheid den Zoon (neutraal, d.w.z. $+$ en $-$ beide). De „Zoon” is het spiegelbeeld der voorafgaande krachten in manifestatie, — in vorm derhalve, hoewel de vorm uit onvolmaakter materie is opgebouwd dan de atomen van het rein stoffelijk gebied.

Theosophisch kan men het uitdrukken door te zeggen, dat deze drie groepen van Engelen zich resp. uitdrukken in een lichaam van mentale, astrale en etherische stof. Evenmin als de zes andere groepen hebben ze een Ik-bewustzijn. Ze leiden de evolutie der menschheid — in grootere en kleinere cyklen, van uit hun respectieve gebieden — in haar Voelen (de Oerkrachten). Denken

(de Aartsengelen) en Willen (de Engelen).

Ze symboliseeren in hun eenheid en samenwerken de ontplooiden *Kosmische Bloem*.

Het Kosmische Denken, Voelen en Willen is de basis, waarop het Phenomenon der Natuur, 't welk wij *Mensch in Openbaring* noemen, zich ontwikkelt. De Mensch is de *Kosmische Vrucht*, het einddoel van den tegenwoordigen grooten ontwikkelingscyklus. In hem rusten — in latenten toestand — alle hooge goddelijke eigenschappen, die de rij der Engelen daarin, onbewust, — in zekeren zin — omdat het hun opgave was waarvan ze niet konden afwijken, — neerlegden.

Het is de opgave van den Mensch, deze eigenschappen uit hun slaap te wekken en bewust in de praktijk des levens te brengen, — elk op zijn eigen persoonlijke wijze.

(Wordt vervolgd.)

HERRIJZENIS.

*Zoo zal dan nieuw geluid mijn klachten smoren,
ik, die mijn leven weg waande en verloren
zal nieuw ontkloeien als een bloem in Mei,
of als het graan dat in de diepe vore
der smart viel, en dan weer herboren
zich weervindt in een gouden halmenrij.*

*Zóó groot is mijn geluk, zóó schoon dit weten
zoo bovenmate troostend voor mijn ziel;
dat ik tot allen die in duister zijn gezeten
op wie geen lichtstraal van vertroosting viel —
het uitroep: mensch gij hebt geen kwaad te duchten
de smart zal tot nieuw leven u bevruchten!*

HET BOVENZINNELIJKE OP HET TOONEEL

DOOR

H. G. CANNEGIETER

I.

ER komt de laatste jaren in de tooneelwereld een strooming op, die in aansluiting met het klassieke theater der Grieken en de middeleeuwsche mysterie-spelen wederom het bovenzinnelijke op het tooneel wil symboliseeren. Voor de lezers van ons tijdschrift is het van belang, op deze strooming het oog te vestigen.

Het tooneel immers is een groote macht in het volksleven; wanneer nu tegenover de onder godsdienstige menschen van allerlei gading zoo dikwijls veroordeelde voortbrengselen van cabaret en bioskoop een meer op het ernstige gerichte tooneelkunst zich gaat openbaren, die haar executanten tegen een geestelijken achtergrond laat optreden en hunzelf tot verpersoonlijking maakt van door het bovenzinnelijke gegrepen of geleide levensmachten, kan het de taak zijn van hen, die de volksontwikkeling in zekere richting willen leiden, hun weerzin of lijdelijkheid tegenover den schouwburg te laten varen en te vervangen door belangstelling en steun ten opzichte van die acteurs en directies, die er naar streven, de beteekenis van het tooneel ook voor hen te verhoogen.

In het onderstaande wil ik, voornamelijk voor hen, wien het aan lust of gelegenheid ontbreekt van de ontwikkeling van het hedendaagsche tooneel kennis te nemen, met enkele voorbeelden aantoonen, hoe ook in onze dagen het tooneel evengoed als de kansel, de schouwburg evengoed als de kerk op het bovenzinnelijke de gedachten der menschen kan richten.

Ik wil mij onthouden van een verwijzing naar hetgeen ten slotte slechts een herhaling is van het middeleeuwsche spel, zooals bijv. Mariken van Nieumegen en de wederopvoering van Elckerlyc, die inmiddels in de bewerking van den Duitschen dichter Hugo von Hofmannstal een zeer sterk modern karakter heeft verkregen. Zij, die het voorrecht hebben genoten, Alexander Moissi als Jedermann te zien optreden, hebben zich van dit laatste kunnen overtuigen. Zooals deze in het aangezicht van den Dood het Onze Vader bad, preekt maar zelden een geestelijke. Zulk een opvoering wekt

ook onder de modernste cultuurmenschen een sterk religieuze ontroering.

Het is echter meer mijn bedoeling de aandacht te vestigen op enkele oorspronkelijke stukken van den laatsten tijd. Ik zou er veel meer kunnen noemen, maar terwille van de plaatsruimte beperk ik mij liever tot een paar, om gelegenheid te hebben daaruit enkele grepen te doen, die op zichzelf een betoog zijn.

Een opsomming van enkele stukken, die ik verder hier onbesproken laat, ga inmiddels vooraf. Uit het repertoire van de laatste jaren hadden o.a. de volgende een sterk uitgesproken bovenzinnelijk karakter: Strindberg's „Paschen" en „Droomspel", Laudy's „Paradijsvloek", Felix Rutten's „Beatrys", Middendorp's „Mara", Van Eeden's „Skelet".

Grooten indruk heeft „De Vertraagde Film" van den Vlaming Herman Teirlink ook hier te lande gemaakt, toen het in het voorjaar van 1922 door het gezelschap de Haghespelers werd opgevoerd. Het is het verhaal van een man, wiens zaken slecht zijn gegaan en die zich nu met zijn jonge vrouw verdrinkt.

Het zwaartepunt van het stuk ligt in het tweede bedrijf, dat onder water speelt en het gevoels- en verbeeldingsleven van de stervenden weergeeft, die in het derde bedrijf nog op 't nippertje worden gered en na eenigen tijd uit hun bewusteloosheid ontwaken.

Evenals in het middeleeuwsche Elckerlyc treedt in dit hyper-moderne stuk ook de Dood op, begeleid door een koor, en het is opmerkelijk, hoe een modieus schrijver als Teirlink den Dood vertolkt.

Als de Dood in het tweede bedrijf de verdronken menschen onder water komt halen, nadert hij met gespreide armen als van een kruis en spreekt:

„O menschen, huilende menschen, als een holle orkaan over zee en woestijn, wat jammert gij, van eeuwen her, naar mij, den Dood, dien gij met droefheid vult... Kijkt aan het duister wee waarmede gij mij hebt omhangen. Kijkt, hoe gij mij, door den angst van uw weerzinnige benadering, kijkt, o stervende menschen, hoe leelijk gij mij hebt gemaakt!...

In den beginne was ik de behaaglijke rust. Ik woonde in de oase van vrede. Ik droeg de zilveren kroon van den troost. Gij kwaamt mijwaarts in

vriendelijke wandeling, als naar een eindakkoord dat de harmonie van uw lot zou volkomen. Ik had een gelaat van minzaam fluweel, en zangerige stilte druppelde langs mijn vingeren. Gij kwaamt met een gebed op den mond, en uwe oogen, beloken over 't schoon volbrachte leven, ontsloten zich in mijne armen, op de eeuwige klaarte van den goddelijken luister.

Maar de duivel heeft de rythmen gebroken en het spook der bangheid aan uw doodsuur gewekt. Kijkt thans naar het aanschijn, dat gij mij gegeven hebt! (Hij doet het masker af. Hij vertoont het afschuwelijk gezicht van de verwoesting).

Mijn zoete kroon hebt gij in de afgronden geworpen. Mijne eenzaamheid, waarin ik naar de sterren van den tijd te luisteren zat, hebt gij bevolkt met de vier draken van uwen schrik. En mijn wezen is het beeld van den vreeselijken nacht geworden."

(De draak van de Pest verschijnt).

„De draak van de Pest danst aan mijne hielen. Hij ontbindt den stank van zijne duirend ingewanden en spreidt het stikgas van de koorts."

(De draak van den Oorlog verschijnt).

„De draak van den Oorlog danst aan mijne linkerzij. Het jonge bloed kwakt en reutelt tusschen zijne tanden. En zijn blinde voorhoofd draagt het vuur van den broederhaat."

(De draak van den Honger verschijnt).

„De draak van den Honger danst aan mijne rechterzij. Zijn maag, gelijk een mes, steekt tusschen zijne tanden. In zijn eene oog glariet de krankzinnigheid. In zijn ander oog loert de moord."

(De draak van de Zonde verschijnt).

„De draak van de Zonde danst van voren aan mijne voeten. In zijne zeven klauwen beven uwe zeven korte blijdschappen en groeit de eindelooze duur van uwe zeven weeën. Om zijnen buik spartelt uw hart, o Menschheid!"

(De koren gaan weer aan het ruischen. De vier draken dansen rond den Dood. De Dood doet zijn masker aan).

De Koren.

Hei-ei-ââ-ââ-woû-oë-oë.....

De Dood.

„Klagende mensen, hier sta ik, onverkennelijke Dood, als een vastenavond-zot, met de lijfwacht van mijn treurige trawanten. Ik ben de wil van God nochtans, geboren uit Zijne machtige liefde, en de sleutel der verlossing die u in Zijn schoot weer bevrijden moet... Waarom blinkt deze borst u niet tegemoet gelijk een milde zaligheid?"

(De Dood verdwijnt.)

(Wordt vervolgd.)

A. MIOLÉE ALS TEEKENAAR

DOOR

F. H. SMIT Jr.

EERST werkmán, vervolgens kunstenaar.

Helaas, een door velen vergeten en door weinigen geachte leus.

Lang is 't geleden en wanneer wij er over peinen lijkt die tijd ons nog verder weg, dat de gildebreeders in hunne gildehuizen bij elkander kwamen in eerlijken en vreedzamen strijd wie het beste werkstuk maakte.

Dan was er trots in het hart van den winnaar, trots dat hij iets had gewrocht, wat anderen niet konden.

Deze tijden zijn voorbij.

Verstandige mensen kwamen, die uitvindingen deden en het werk waaraan een werkmán vele weken arbeidde, wrochten zij in één enkelen dag.

Ze waren knap en geleerd, ze konden machines construeeren, die de werkstukken veel volmaakter afleverden, dan de werkmans dit deed.

Toen ontwaakte, zoo heet het, de werkmans en werd zich zelf bewust.

Volksleiders stonden op en hielden redevoeringen, die hierop neerkwamen, dat er meer geld moest worden verdiend en minder lang gearbeid.

En het volk geloofde en riep „Haleluja“.

Alles wreekt zich.

Eén machine verrichtte het werk van honderd mannen en deze honderd kwamen zonder werk. En zij zeiden tot hunne kinderen, leert geen vak doch vereenigt je met je kameraden en eischt betere levensvoorwaarden.

Zoo ontstond een veel sprekend, doch weinig en slecht arbeidend volk.

Doch er waren er ook onder hen, die dieper zagen, die bemerkten hoe men op een dood spoor terecht was gekomen.

Want tegelijk met het ontstaan der groot-industrie was het ideaal „het werk om het werk“ overleden.

De zeden verslaptten, de schoonheid ging heen.

De werkmans schiep zich geen interieur meer als vroeger, hij kon zijn meubelen dikwijls voor minder geld gereed koopen, dan hij betalen moest alleen reeds aan 't ruwe hout.

Doch de enkelen, die zagen en begrepen, keerden zich zooveel mogelijk af van deze moderne cultuur en gingen stil hun eigen weg.

Dat waren de kunstenaars, wier leuze was „l'art pour l'art“.

En wanneer dan de menschen hun werk aanschouwden verbaasden ze zich, „hoe is 't mogelijk“ zeiden zij, „dat in een tijd als deze, waarin de wereld daverft van het gedreun der machines, deze lieden zoo rustig en wereldvergeten kunnen arbeiden“.

En veler harten werden warm, als zij dit werk zagen.

Er waren en er zijn anderen en zij noemen zich eveneens kunstenaars, die zeggen wij staan niet buiten, doch te midden van dit volle leven.

Zij werken haastig en gunnen zich geen tijd, zij kennen het handwerk niet en beweren het ook niet machtig te zijn.

Velen van hen zijn tragische figuren, ze worstelen, ze zijn vaak zeer ernstig en gaan bijna allen ten onder.

Doch er zijn gelukkig ook anderen.

Wanneer we het werk beschouwen van den Haarlemschen schilder-teekenaar A. Miolée, be-

grijpen we dat de leus „het werk om het werk“ schijndood kan zijn geweest, doch dat het hier als 't ware herboren is.

M. is een ijverig en concientieus werker, met weinig lust om aan den weg te timmeren en heeft nog niet die waardeering gevonden, die hem in normaler tijden zeker te beurt zou zijn gevallen.

Uit Vlissingen geboortig, verhuisde hij met zijne ouders naar Bergen op Zoom om eindelijk en ten slotte in Haarlem terecht te komen, waar hij nu nog woont.

Aangezien zijne ouders er tegen waren, dat hij zich aan de schilderkunst wijdde en de financiën om hem te laten studeeren ontbraken, zat de jonge M. al spoedig op de kantoorkruk voor de lessenaar en brak pas in 1916 deze carrière af om zich geheel aan zijn lievelingsarbeid te wijden.

Geheel schrijf ik, omdat zoo tusschen de dagelijksche werkzaamheden door M. geregeld geteekend en geschilderd had.

In de eerste tijden sterk onder den invloed van Mauve staand, ontworstelde hij zich hier geheel aan, werd hij zichzelf hoe langer hoe meer bewust en vond zodoende den weg dien hij bewandelen moest.

Stonden in die eerste tijden, niet alleen de onderwerpen doch ook de wijze van schilderen in het teeken van zijnen grooten voorganger, ook dit wijzigde zich mettertijd.

Hij had zijne perioden, weken achtereenvolgend stonden er bijv. niets dan studies naar koeien.

Vellen papier zijn volgeteekend met details, kris kras door elkaar, een poot door een kop, een snuit, alles werd waardig gevonden om te conterfeiten.

En alles was 't waardig, want wanneer 't uit zijn handen kwam, was 't „a thing of beauty“ geworden.

In 1916 wijdde hij zich, z.a. ik reeds schreef, geheel aan zijne taak.

't Kantoorleven was hem te enerveerend, vooral omdat hij ook die taak zeer serieus opvatte, z.a. hij alles doet waar hij zijne schouders onder zet.

Wat de held doet, zegt Carlyle ergens, doet hij goed en zoo is 't met hem.

De zenuwen waren verstoord, de dokter moest geroepen en deze adviseerde of 't schilderen of 't kantoorleven er aan geven.

M. koos 't laatste, kon ook moeilijk anders kiezen en zoo begon hij na een korte rust, zich eindelijk geheel aan de beeldende kunst te wijden.

Welk een onderneming.

Want wel was de eerste steen gelegd, doch hoeveel moest er nog niet gestudeerd worden.

Menig schetsboekblad kan er van getuigen met welk een eerbiedige en toegewijde liefde M. arbeidde.

Hoe heeft hij geworsteld en gepoogd het meesterschap te bereiken en welk een stoeren wil en ernst heeft hij bezeten.

Wanneer ge zijn slootkantjes, zijn zeer uitvoerige teekeningen van wild-planten bekijkt, zal 't u duidelijk worden, hoe overgegeven hier werd gewerkt en hoe er getracht is door te dringen in de mysterieën der natuur.

Hier is een kunstenaar aan 't werk naar den aard, die wij allen zoo liefhebben, die der zeventiende eeuwers.

Hier is een man aan 't werk, die 't handwerk om 't handwerk maakt.

Hier zien we werk, waarbij geen redevoering behoeft te worden gehouden, werk, dat zelf spreekt.

Hier waren geen groote woorden en hier was geen jacht op succes.

Uitvoerig is het karakter van elke plant bestudeerd, zelfs de nerven in de bladeren zijn niet vergeten.

Dürer werkte zoo, niet minder en niet beter in denzelfden geest, met hetzelfde ontzag voor het eeuwige wonder.

M. heeft zijn huis niet op zandgrond gebouwd.

Deze uitvoerige, studieuze teekeningen vormen de fundeering, waarop hij voort kon bouwen. Sommigen, die dezen arbeid zagen, schudden hun hoofd en mompelden „ouderwetsch“.

Doch de klip waarop zoo vele jongeren stranden door hun gebrek aan technisch kunnen, heeft hij zodoende omzeild.

Hij is koppig, lachen zijn vrienden en dat is hij. Omdat hij begrepen heeft, dat men voor men meester is gezet moet zijn en dat het werkschap een phase is, die men niet straffeloos over kan en mag slaan.

Teveel had hij van de natuur geleerd om niet te weten, dat de vlinder niet zijn kan zonder de rups.

Zoo heeft M. gearbeid en op deze wijze zijn de teekeningen ontstaan, die met die der groote Franschen kunnen wedijveren.

Wat hij zag en opmerkte, teekende hij en dat met bijna evenveel gemak als wij eene notitie zetten of een briefje schrijven.

Waren de tijden normaler, M. zou zeker al meer waardeering hebben gevonden.

Want werkers als hij, dragen de toekomst in zich.

't Leven nietwaar, is vol afleiding en 't is vaak moeilijk zich te bepalen bij datgene, waar we ons aan gegeven hebben.

Voor al tegenwoordig, nu de normale en gezonde werkwijze zoo zeer bij een gedeelte der critiek en daardoor ook bij een, gelukkig klein, gedeelte van het publiek in discrediet is geraakt.

Daarbij is aardsche en tijdelijke roem betrekkelijk gemakkelijk te bereiken, met wat handigheid en brutaliteit kan men 't vooral tegenwoordig een eind brengen.

Doch meer kracht is er noodig om als Corot te zeggen „als ik schilder wil ik een domme kerel zijn“ en naar dit gezegde te handelen.

't Is immers veel gemakkelijker een totaal missteekende schuit te schilderen, dan z.a. M. doet van zoo'n schuit vijf of zes teekeningen te maken, zoo juist dat men ze aan elkaar toetsen kan.

In het eerste geval kan men er dan nog een verhaal om heen spinnen, dat deze misteekening juist dat uitdrukt, wat men geven wilde, dat 't niet gaat om de schuit, doch om de ziel der dingen etc., terwijl men in het tweede toch nog maar slechts een schuit heeft.

M. is een raskunstenaar, is een kunstenaar naar den aard der middeleeuwen, één die niet filosofeert, doch die, laten wij 't woord uitspreken, dat tegenwoordig bij zoo velen in miscrediet is, de natuur copieert.

D.w.z. haar weergeeft, z.a. ze op hem inwerkt, inwerkt op de gevoelige plaat van zijn eigen, innerlijk zieleleven.

Haarlem,

GODS NABIJHEID.

Indien wij Gods nabijheid wenschen, — eigenlijk het hoogst denkbare geluk, — dan moeten we ook gaarne tegenspoed aanvaarden. Ieder die levenservaring bezit, weet, dat men in tegenspoed en droefenis God nader kan komen dan op eenige andere wijze.

C. HILTY.

MEDIUMMIEKE VERSCHIJNSELS BIJ NORMALE PERSONEN

DOOR

PROF. Dr. J. VALCKENIER SURINGAR

I.

IN de vorige nummers van dit tijdschrift heb ik steeds voor mijn beschouwing proeven en ervaringen met personen gebruikt die als „medium” bekend stonden. Maar een aantal der genoemde verschijnsels kan ook door oefening worden opgewekt bij personen die geheel normaal zijn volgens onze begrippen; zulke personen zijn misschien overgangstoestanden en proeven met hen kunnen ons wellicht wat meer inzicht in de „mediummieke” wonderwereld brengen, wij zien er het mediumschap „in statu nascendi”. Bij normale personen kunnen dergelijke verschijnsels in den regel pas in hypnose en suggestie, door een ander persoon opgelegd, worden verkregen. Gurney (in Proc. S. f. Ps. R. IV en V) gelastte aan zulk een persoon om in post-hypnose met de planchette zinnen te schrijven die hem in hypnose voorgezegd waren; buiten de hypnose wist hij niets van de opdracht noch waarom hij zinnen schreef of wat hij schreef; telkens werd hem een sovereign (f 12.—) beloofd als hij zeggen kon wat hij geschreven had; maar zijn gewoon bewustzijn werd bij het planchette schrijven bezig gehouden door lezen en praten, en hij verdiende het geld nimmer. Ook maakte hij, na opdracht in hypnose, rekenzommen, waarbij dikwijls fouten werden gemaakt. Een ander maal werd aan een persoon in hypnose opgedragen om in post-hypnose een versregel te lezen en er een rijmregel bij te maken; wakker gemaakt werd hem kwasi toevallig iets voorgehouden en hij las: „The tide is very high to-night, waarna hij dadelijk onbewust met de planchette en potlood opschreef: it is a very lovely sight. „When his hand was actually laid on the planchette, there was a sort of physical impulsio, which he described as seeming to come rather from the instrument than from himself”, schrijft G. Eenmaal ging het lezen, waarbij hem een boek werd voorgehouden, tijdens het planchette-schrijven moeilijk, maar weer goed zodra met de planchette werd opgehouden; in hypnose gebracht en gevraagd wat ze gedaan had, antwoordde de persoon: „Trying to write „It has left off snowing” (dat was juist); op de vraag of ze gelezen had, werd gezeid: „reading! no, I have

n't been reading; something seemed to disturb me”;..... hoe zoo?: „something seemed to keep moving about in front of me; so I got back into bed again”. Werd er geen boek voor je oogen gehouden en las je niet hard op?: no, somebody kept moving about. I did n't like the looks of them, kept wandering to and fro. Horrible, awful! I thought to myself I'll get into bed. It looked so savage — quite unnerved me.....”

Wij maken hier dus kennis met de gewaarwording van een kunstmatig in werking gebracht „onderbewustzijn”. Er ontbreekt nog aan dat het onderbewustzijn zich een aparten naam geeft; Gurney heeft dat niet aan den gehypnotiseerden persoon opgelegd; 't is echter denkbaar. En in ieder geval heeft het onderbewustzijn de gewaarwording dat „something” hem hindert; het spreekt van „ik” en „mij”, en beschouwt zich dus wel als persoonlijkheid. Gurney liet ook met succes een persoon in post-hypnose op vastgestelde tijden eenen heer S. „zien” die in werkelijkheid niet te zien was (Proc. S. f. Ps. R. V. p. 11); zij kreeg dat „gezicht” ook (dat zij zelf voor echt hield), terwijl zij in normalen toestand winkelde; en hare begeleidster (die van de proef en den tijd afwist) bemerkte dat zij even vóór en tijdens het „gezicht” onoplettend voor andere dingen werd ('t was in een winkel waar zij voor zichzelf kleederen kocht) en een hypnotischen blik had, wat dadelijk, nadat zij het zien van den heer S. had verteld (ten gevolge van een opzettelijke opmerking betreffende dien heer van de begeleidster), weer verdween. De begeleidster verraadde niet dat het maar een onder hypnose bevolen „gezicht” geweest was. Een volgende maal „hoorde” dezelfde persoon op een gegeven oogenblik tweemaal haar naam roepen, herkende de stem van Mr. S. en zag dezen ook; zij meende ditmaal, wegens de omstandigheden, met een geestverschijning te doen te hebben; het was eveneens onder hypnose aan haar opgelegd; wat haar evenmin verteld werd.

Ook kan „kristal zien” worden gesuggereerd. In Proc. S. f. Ps. R. V. p. 507 vertelt een dame dat haar eens gesuggereerd werd om in het kristal woorden te „zien”. Daarop „zag” zij in het kristal het bericht van den dood van een persoon, hetwelk haar, indien zij het bewust gelezen had, zeer zou

gefrappeerd hebben, maar waarvan zij zich absoluut niet herinnerde het gelezen te hebben; ook wist zij niets van het ziek zijn en sterven dier persoon. Maar wel herinnerde zij zich den vorigen dag het eerste blad van de Times opgeslagen te hebben en gestoord te zijn voor het tot lezen der aankondigingen kwam. Nu werd die krant gezocht en bevonden dat het bericht er juist zó instond als zij in het „kristal” „gezien” had; het had dus indirect een indruk in haar vastgelegd. Ook in Prox. VIII staan merkwaardige proeven daaromtrent.

Wat suggestie vermag leeren wij ook uit de proeven van S. Toukhouta met Mme. Olga Kahl (Rev. mët. 1922p. 429). Mme. O. K. kan in normalen toestand geen voorwerp nateekenen noch schilderen; maar onder hypnotische suggestie kon zij zeer goed een haar aangewezen schilderij naschilderen; in een der drie proeven heeft zij bovendien de voorstelling gewijzigd, in een anderen maatstaf veranderd. Ook heeft Mme. O. K. geen stem om te zingen; en toch deed zij dit, gesuggereerd, in post-hypnose, met een hooge heldere sopraanstem, die na ongeveer een half uur weer verdween.

Zouden deze verschijnselen ook door auto-suggestie kunnen worden te voorschijn geroepen? De hetero-suggestie geschiedt gemakkelijker in hypnose, dus misschien ook de autosuggestie. In Prox. IV vinden we een geval (p. 165), waarbij een persoon, zelf in hypnose, een ander hypnotiseert; wakker geworden wist hij van die handeling niets af en weigerde eerst beslist den ander te onthypnotiseeren. Op blz. 170 komt een dame in hypnose op tegen een haar gegeven bevel, dat haar reeds een vorig maal met succes gegeven was en waardoor zij na het wakker worden 24 uur lang niet had kunnen praten, hetgeen een zeer onaangename indruk had achtergelaten. Zij zegt nu in hypnose dat, als de proefnemer bij dat bevel volhardt, hij haar niet zal kunnen wakker maken. En werkelijk lukte dit niet, totdat hij het bevel van niet-praten tot 5 minuten na het wakker worden beperkte en de gehypnotiseerde daar in toestemde.

Een bladzijde verder staat het geval waarbij een meisje geleerd heeft zich zelf in hypnose te brengen en dan hemelsche hallucinaties te krijgen; hier gebeurde de autosuggestie dus reeds in den wakenden toestand. Nu komen we aan proeven waarbij iemand in wakenden toestand zich zelf met succes suggereert om in den blijvenden normalen toestand „automatisch” opdrachten te vervullen

b.v. iets te schrijven wat verscholen is in het eigen onderbewustzijn of wat door anderen gedacht wordt; iets van dien aard in het gewone leven is het moeite doen, dus zich tot taak opleggen, om zich iets te herinneren; dan komt het vergetene soms op eens tusschen andere bezigheden of gedachten, vooral als men er niet meer bewust aan denkt; indien men er een planchette bij gebruikte zou het allicht, althans na eenige oefening, daarmee worden „medegedeeld”.

Een mooie proef heeft Mrs. Hester Travers Smith gedaan, waartoe veel tijd en moeite noodig was. (Quat. Transact. I 4 1923; „Science of the „ouija board”; dit is een planchette met potlood). Zij had absoluut geen „mediummike” kracht maar ging zitten voor „automatische” mededeelingen en met de overtuiging (dus den vasten wil) dat er wel iets zou komen; wát, dat liet zij aan haar „onderbewustzijn” over; en er kwamen langzamerhand ook woorden en zinnen, die ook al spoedig gedramatiseerd werden en van vrienden en verwanten heetten afkomstig te zijn. Toen vormde zij een kring, waartoe o.a. een heer behoorde, die kon hypnotiseeren, terwijl een derde heer, evenmin een „medium”, een hand samen met de hare op de planchette hield. Er werd met de planchette woorden uit boeken „gelezen” die onder tafel werden gehouden, waarbij de planchettehouders geblinddoekt waren (met watten) en niet eens wisten welke proef genomen werd; de tweede heer wist de woorden, zoodat het blijkbaar „opvangen van gedachten” was. Dit ging nog beter als beide planchettehouders gehypnotiseerd werden en de opdracht kregen om uit boeken te „lezen” die onder tafel zouden worden gehouden; zoo werden ook voorwerpen herkend, mits de hypnotiseur ze aanraakte en (naar ik vermoed) ook wist wat het was. En opmerkingswaardig is, dat zonder hypnose een „contrôle” optrad, in hypnose niet. Mrs. H. T. S. kreeg, zonder hypnose, ook goede verzen, psychometrische beschrijvingen en profetiën; in „spookhuizen” kwamen met de planchette historische mededeelingen. Zij schreef dit alles gedeeltelijk toe aan haar „contrôle”, n.l. voor zoover zij het niet door zich zelf of haar compagnon mogelijk achtte.

„It seems to me that 90 % are woven from the subconscious mind and 10 % cannot be accounted for as an outcome of its activities”; waarschijnlijk kwam echter alles van haar zelf.

Mrs. Travers Smith is zich blijven oefenen en gaf daarna ook leiding aan anderen die even blank op dit gebied waren als zij zelf bij het begin ge-

weest was. Zoo kwam zij (cf. Transact. Br. Coll. Oct. 1923) in aanraking met Mr. V. en werkte met hem op deze wijze, dat zij een hand op hem liet rusten en hij „automatisch” schreef; zoodra Mrs. F. S. haar hand wegnam, hield het „automatische” schrift van den heer V. op. Zoo kregen zij de „Oscar Wilde script” d.z. stukken proza, die geheel in den geest van O. W. waren, terwijl ook het schrift geheel het zijne geleek. Beide personen hadden stukken van O. W. gelezen, Mrs. T. S. méér dan Mr. V., maar daarentegen meerendeels wel 20 jaar geleden. Beide zijn overtuigd nooit O. W.'s handschrift gezien te hebben en bovendien eenige feiten, die in het schrift voor den dag komen, nooit geweten te hebben; maar die overtuiging is natuurlijk geen zekerheid.

Mrs. T. S. heeft ook geprobeerd zonder Mr. V. met de planchette iets van den geest van O. W. te krijgen; en werkelijk zij kreeg een „gesprek” met hem.

Mr. V. is overtuigd dat hetgeen Mrs. T. S. zonder hem verkreeg, uit haar „onderbewustzijn” stamt; Mrs. T. S. verzet zich daartegen. Voor mij is van belang, dat Mrs. S. het meest van O. W. gelezen had, dus ook het meest van diens geest doordrongen was en dat Mr. V. haar bepaald noodig had, terwijl zij zonder Mr. V. ook resultaat had, slechts minder kreeg dan met hem.

Daarom strek ik Mr. V.'s meening, dat Mrs. T. S. zichzelf door haar „onderbewustzijn” uitte in den geest van O. W., ook tot hem uit. Wat mij daarin versterkt zijn nog twee feiten: ten eerste verkregen zij per planchette een plaatsnaam: „Mc Gree-Cree; no, that's not the name, „Glencree” „where we stayed with Willie and Iso”; alleen Mrs. T. S. kende die plaats en zij wist ook dat de broeder van O. W. William heette; Iso kende zij

niet en bleek een jong gestorven zusje van O. W. te zijn; maar ook dit laatste niet-weten is slechts overtuiging, geen zekerheid. In de tweede plaats geeft de geest van O. W. in het „automatisch” schrift zijn oordeel over latere novellisten die hij niet bij leven gekend heeft; „he is glad to have escaped it”, schrijft Mrs. T. S. als samenvatting van zijn „oordeel”. Ten slotte pleit m.i. ook het reeds genoemde verschijnsel dat Mrs. T. S. in hypnose géén doch in gewonen toestand wel een contrôle verkrijgt, voor autosuggestie in het tweede geval.

Ik zie derhalve in dit geval een instructief voorbeeld hoe ver een normaal persoon het door gestadige oefening met „automatisch” schrift hetzij direct of door beïnvloeding van een tweede persoon (door middel van aanraking¹⁾) kan brengen; wonderlijk blijft het zeker. En het kan een vingerwijzing zijn dat andere wonderlijke verschijnselen ook door geleidelijke ontwikkeling (al weten we daar niét van) animistisch ontstaan zijn.

(Wordt vervolgd.)

¹⁾ Op blz. 183 hebben wij nog een voorbeeld gelezen van den invloed van handopleggen.

ERRATA:

- blz. 356 1e k. r. 10 v.o. lees: „medium”.
- blz. 382 1e k. r. 7 v.o. lees: maar (
- blz. 382 2e k. al. 3 r. 2 lees: coelum
- blz. 382 2e k. al. 3 r. 9 lees: sea
- blz. 383 1e k. al. 3 r. 9 lees: maar nu
- blz. 383 2e k. r. 7 lees: defenders
- blz. 383 2e k. r. 30 lees: Tide
- blz. 383 2e k. r. 34 lees: troops¹⁾.
- blz. 383 2e k. r. 33 schrap: a
- blz. 384 1e k. r. 15 v.o. lees: principles
- blz. 384 2e k. r. 15 v.o. lees: doués

DE OORSPRONG VAN HET CHRISTENDOM VOLGENS DREWS

DOOR
H. BAKELS

(Slot.)

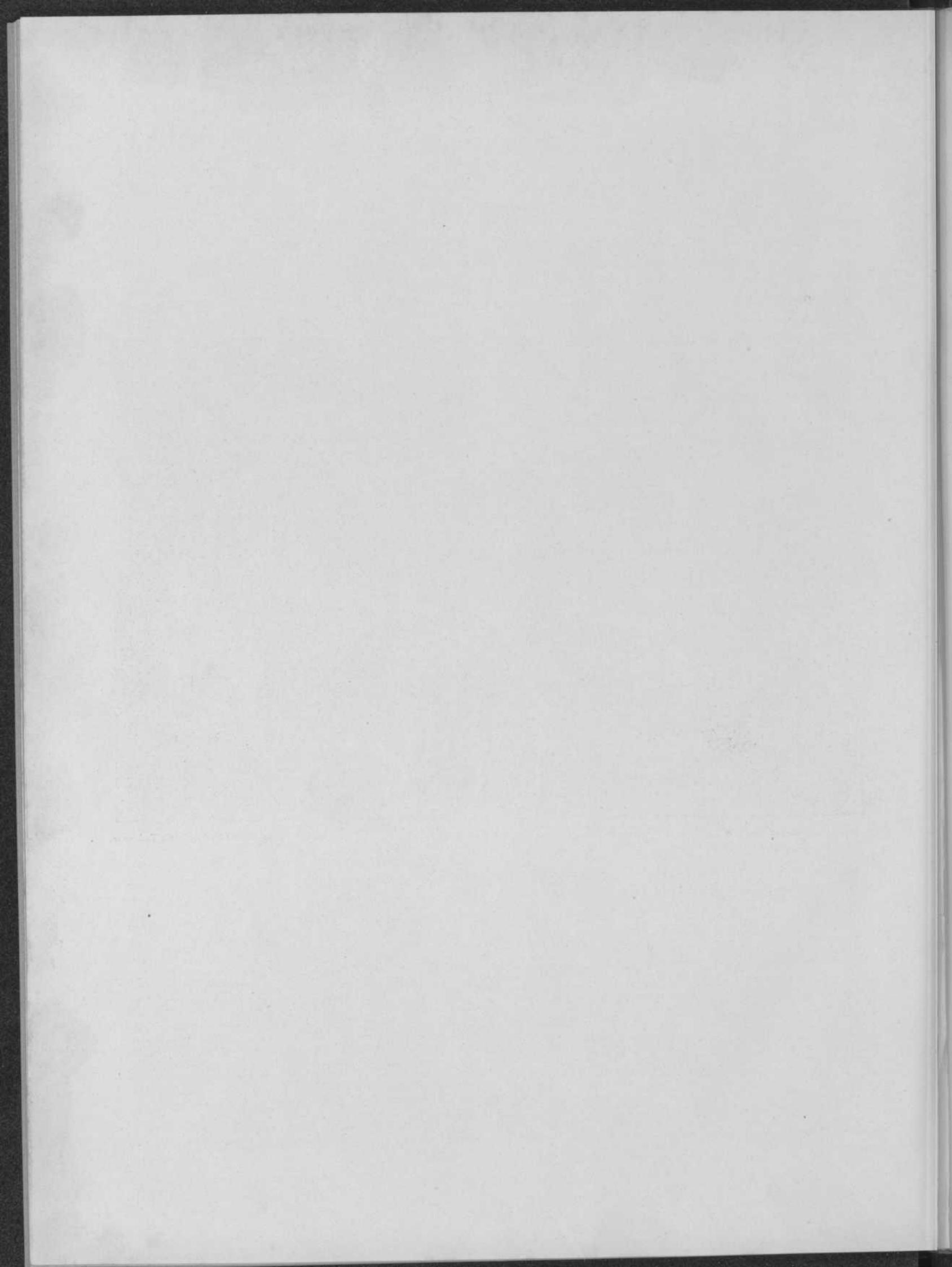
DE zon gaat door de twaalf sterrebeelden van den Dierenriem. De zonnegod en heiland gaat zijn hemelloop en volbrengt een zeker getal werken. Simson, Hercules, Mithra, Jezus. Goed. Best. Maar als het nu waar was, dat de gehéele reeks van Jezusverhalen eigenlijk niet op áárde, maar

aan den sterrenhemel speelt, dan moet Jezus zijn loopbaan, evenals de zon, in den winter beginnen en eindigen. Volgens de traditie is het eerste wel degelijk het geval. Eene hardnekkige oude traditie zegt, dat haar god Jezus z'n leven begon: in den winter. De zon, in December als 't ware aan zijn eind gekomen, wordt na den kortsten dag als het ware weer opnieuw geboren. Tot

Bijlage van „De Tempel” No. 17

Behoort bij het artikel: A. Miolée als Teekenaar

zoo ver gaat het goed. Tot zoo ver is het Leven van Jezus een zonneverhaal. Maar dan had het Nieuwe Testament hem ook aan het einde van het zonnejaar, dus in December, moeten laten sterven. En dit is niet het geval. Als er van Jezus' leven absoluut niets historisch is, als dus het evangelieverhaal een absoluut vrije conceptie is, dan had men Jezus moeten laten sterven in December! Doch dit is niet het geval. De zonnegod-Jezus sterft (zoo onlogisch mogelijk!) in het vóórjaar, in de Lente, wanneer alles spreekt van nieuw leven en nieuwe kracht. Dit is in Drews' stelsel iets totaal onzinnigs. Hier kan ik niet overheen komen. Ik vertelde dit aan een dokter, die veel belang stelt in deze dingen. Toen nu in October l.l. Drews te Santpoort in kleinen kring over deze dingen sprak, was die dokter daarbij en wierp na Drews' rede dit bezwaar op. Drews heeft daarop niet geantwoord. Geen wonder; want er is dunkt me niets tegen te zeggen.

Ik moet zelfs zeggen, dat ik de mededeeling van alle vier evangeliën dat Jezus in de volle Lente is gestorven (en niet bij het sterven van de zon in December) eene sterke aanwijzing vind voor Jezus' historiciteit, vooral van het hoofdfeit in zijn leven (n.l. zijn sterven) in het vóórjaar. Indien Jezus niet historisch was, indien het Jezusverhaal een geheel kunstmatig bedachte astraal-mythologische constructie was, dan had men dien zonnegod vast en zeker in December laten sterven. Maar neen! De herinnering der tweed'eeuwsche oosterlingen aan het feit van Jezus' sterven bij gelegenheid van Paschen was ten tijde van het schrijven der evangeliën te sterk dan dat men het ooit heeft durven negeeren.

Zoo is Drews' heele astraalstelsel, waarin Jezus' sterven-in-het-voorjaar niet pàst, juist een sterk bewijs van Jezus' historiciteit. Ik ben het geheel eens met wat de Leidsche Prof. Windisch op 1 October l.l. in den Kring van de „Studieclub van Moderne theologen" in het Oolgaardthuis bij Arnhem heeft gezegd: „De evangeliën zijn grootendeels mythische legenden, maar niet alles mythe." ¹⁾

Wil ik met dit alles, dat ik aanvoerde, nu zeggen dat het geheele levenswerk van een geleerd man als Drews toch waarlijk is, geheel en al onzinnig is. Dit zou ik niet gaarne willen beweren.

¹⁾ Wat nu eigenlijk een gewoon mensch uit onze dagen voor zijn godsdienst heeft aan een verhaal, dat voor zeven achtste mythisch is, en waarvan hij niet weten kan welk achtste van de acht achtsten nu eigenlijk wààr is, ... dat is eene andere vraag. Praktisch gesproken m.i. niets.

Vergelijk ook het zeggen van den nog wel als rechts georiënteerd bekend staanden modernen prof. Roessingh

Mij dunkt: de waarheid zal wel in het midden liggen. Bij het voor ons nog steeds raadselvolle ontstaan van de evangeliën zullen zekere overwegingen en beschouwingen, die met den zonsomloop en met den sterrenhemel in verband staan, wel eenigen invloed gehad hebben. Maar wat Drews betreft, die is, naar mijne innige overtuiging, het slachtoffer van een idee fixe. Hij heeft plotseling of allengs eene ingeving gekregen, dat die heele reeks van evangelieverhalen in hare bepaalde volgorde van de hemelglobe is afgelezen, en stampt nu als in een Procrustesbed al onze Nieuwtestamentische vertellingen in zijn systeem, net zoo lang tot ze er in passen.

Ik ben mij wel bewust, dat ik als ongeleerde met deze uitspraak brutaal schijn te werk te gaan tegenover een geleerde als Drews. Maar deze brutaliteit is niet meer dan schijn. Ik wil mij heusch wel laten beleeren. Gaarne zou ik willen, dat een alleszins-deskundige als Ds. G. A. van den Bergh van Eysinga, die ook Drews persoonlijk kent, in de kolommen van „De Tempel" eens zijne meening over deze dingen te kennen gaf. Zeker zouden velen, en althans ik, met aandacht naar hem luisteren. —

De eenvoudige lezer mag volstrekt niet denken: O, Drews vergistte zich en nu houd ik mij maar aan het Nieuwe Testament, en alles zal wel wezenlijk ongevèér zoo geschied zijn als daar staat. Want dat is werkelijk niet waar. Het is en blijft voorsnog een raadsel (en het zal misschien wel altijd een raadsel blijven), de vraag: wat daar in Palestina nu werkelijk historisch voor 1900 jaar al of niet is gebeurd, en hoe de evangeliën wezenlijk zijn ontstaan. Het is eigenlijk mal, want vergeleken met allerlei dingen van Babyloniërs en Egyptenaren, die wij precies weten en die veel langer geleden gebeurd zijn, is het ontstaan van het Christendom nog heusch zoo lang niet geleden.

Ten slotte een anecdote. Het boek van Drews is moeilijk om te lezen. En pas als men dat gelezen heeft zal men eene mondelinge voordracht van

op diezelfde vergadering van 1 October. Hij zeide: „Maar wie en wat is dat menschenleven van Jezus geweest? Dat kunnen wij niet vaststellen." Aldus prof. Roessingh. Let wel: niet een „radicaal" man als Van den Bergh van Eysinga of Bakels zegt zoo iets, maar een rechts georiënteerd man. Als die het zelfs erkent, dan is er de grootste kans, dat wij wezenlijk niet weten wat voor man Jezus eigenlijk was. Maar ik vraag in gemoede: hoe kan nu een man, van wien we niet eens weten wie hij was, een voorbeeld voor ons zijn, waarop wij in onze prediking telkens wijzen? Een allicht wel historisch man, maar die verder eigenlijk totaal onbekend is, daar we niet weten wat voor soort van man hij was, die kan toch niet ons voorbeeld zijn!

Drews over deze dingen kunnen begrijpen. Toen de genoemde dokter, die wezenlijk een heel scherpzinnig man is, Drews dien avond hoorde, kon hij hem alleen volgen, omdat hij zijn boek reeds gelezen had. Hij had echt het gevoel: als ik het niet gelezen had zou ik Drews' mondeling betoog niet begrijpen. En toch gebeurde het ongehoorde. Onder de aanwezigen was eene dame. Een heel gewone dame. Die Drews' boek niet gelezen had. Toen Drews nu uitgesproken had, en de gedachtenwisseling begon, zeide zij, dat de zaak (van het ontstaan des Christendoms) nu geheel duidelijk voor haar geworden was. . . .

Mij dunkt: da hört ja alles auf.

En deze dame is, dunkt mij, een beeld van vele goedwillige beste brave dames . . . en heeren, van nu en vroeger, die na het geestdriftig en indruk makend uiteenzetten van het een of ander buitenissig stelsel, 't zij van de uitlegging-à-la-Johannes-de-Heer van den een of anderen Openbarings-tekst, 't zij van de een of andere socialistische theorie, 't zij van het stelsel van een of andere gnostieke secte, 't zij van ik weet niet wat voor ingewikkelde uitleggingen over de mis, de theosofie of wat dan ook, maar plotseling voelen, dat

ze 't beet hebben en dat de zaak hun „volkomen duidelijk” is geworden.

Heusch, onze tijd is veelszins een tijd van geloovig aannemen van ik weet niet hoeveel stelsels. Onze tijd is religieus getint. Maar waarlijk: het bezonken verstand mag ook „nog wel eens een woordje meespreken!

De oorsprong van het Christendom is mij nog allerminst duidelijk geworden.

Ten slotte: Dat zulke bijna-fantastische theorieën als van Drews' zonnegodmythe en van Bolland's mysteriëngod-Chrēstos door zulke wezenlijk knappe, veel wetende mannen konden opgeworpen worden, dit feit bewijst wel hoe onzeker de historie van het leven van Jezus is. Niemand zou zoo iets in zijn hoofd krijgen bijv. ten opzichte van de levens van Alexander den Groote, Augustus of Luther. Die zijn historisch te welbekend. Aan hen zou men geen hypothetische theorieën dūrven vastlijmen. Aan den raadselachtigen en in een nevelig verschiert bijna-onzichtbaren Jezus wēl. Dat is een slecht teeken.

HET DOEL VAN HET ROZEKRUISERSGENOOTSCHAP ¹⁾

(VERTAALD DOOR C. SCHIELE)

DOOR MAX HEINDEL †

HET doel van het Rozekruisers Genootschap is duidelijk bekend gemaakt in verschillende gedeelten van onze literatuur, een middel, waardoor wij het doeleinde, dat we ons voorstellen, hopen te bereiken, maar in antwoord op meer dan één verzoek om een beknopte uiteenzetting, willen we de les van deze maand aan dat doel wijden.

De wereld is Gods opleidingsschool. Gedurende het verleden hebben we geleerd verschillende voertuigen op te bouwen, o.a. het stoffelijk lichaam. Door dit werk zijn we van de eene klas tot de andere bevorderd, elk met haar bijzondere uitgebreidheid van bewustzijn. Wij ontwikkelden oogen, opdat we zouden zien, ooren, dat we mochten hooren en andere organen, dat we konden proeven, ruiken en voelen. Maar niet allen

werden bij elken stap bevorderd. Toen in den tijd van Atlantis de met damp bezwangerde lucht condenseerde en de bekkens der aarde met oceanen van water vulde en de menschen naar de hooglanden gedreven werden, kwamen velen hunner om door verstikking, dewijl ze nog geen longen ontwikkeld hadden. Ze konden niet gaan door de poort van den regenhoog, die, om zoo te zeggen, den toegang gaf tot het nieuwe tijdperk met zijn droge atmosferische condities.

We zijn nog een andere groote wereldtransformatie te wachten; wanneer weten we niet; zelfs Christus beleed zijn onwetendheid omtrent den dag en het uur — maar Hij waarschuwde ons, dat de dag zou komen als een dief in den nacht en Hij profeteerde, dat de toestanden in de wereld ongeveer gelijk zouden zijn aan die, welke de overhand hadden in den tijd van Noach; ze leefden toen zorgeloos, de genietingen van 't leven najagende, toen plotseling de sluizen des hemels

¹⁾ Noot van den uitgever: Het volgende is een van Max Heindel's voormalige lessen voor leerlingen. Het is er een van een serie, die wij zullen publiceeren

geopend werden en dood en verderf verspreiden. Christus vertelde ons, dat het mogelijk is, het Koninkrijk Gods te overweldigen als 't ware en de bewustzijns- en andere toestanden, die daar heerschen, meester te worden. Maar Paulus zegt ons, dat vleesch en bloed het Koninkrijk Gods niet kunnen beërven; hij verzekert, dat we een geestelijk lichaam hebben, (soma psuchicon — 1 Cor. 15 : 44) en dat wij den Heer *in de lucht* zullen ontmoeten, als Hij komt. Dit geestelijk lichaam is derhalve even noodig voor het nieuwe tijdperk van het Koninkrijk Gods, als een lichaam, met longen toegerust, was voor de Atlantïërs, die begeerden in te gaan tot het tijdperk, waarin we nu leven. Daarom is het noodig, dat we zekerheid hebben betreffende onze roeping en verkiezing door ons het gouden feestkleed te bereiden, het geestelijk lichaam, waardoor alleen ons de toegang kan verzekerd worden tot het mystieke huwelijksfeest.

Langzaam beweegt zich de menigte in de goede richting, daarheen geleid door de verschillende kerken, maar daar is een steeds grooter wordende klasse, die, om zoo te zeggen, de vleugels van het geestelijk lichaam voelt uitspruiten, menschen, die een innerlijken drang gevoelen, om het koninkrijk Gods te bestormen. Hoewel ze zich niet bewust zijn van een bepaald ideaal, worden ze gewaar, dat er een grooter waarheid bestaat en een zekerder licht, dan wat van de Kerk uitstraalt; ze zijn de gelijkenissen moede en verlangen er naar, de fundamenteele feiten te leeren aan de voeten van Christus zelf.

Het Rozekruisers Genootschap werd opgericht, met het doel, die klasse van menschen te bereiken, om hun den weg te wijzen naar de verlichting, om hen te helpen bij het opbouwen van hun geestelijk lichaam en het ontwikkelen van de geestelijke krachten, die hen in staat zullen stellen, het Koninkrijk Gods bewust binnen te treden en eerstehandsch kennis te verkrijgen.

Dit is een groote onderneming; er bestaat geen grootere; en zelfs onder de gunstigste condities moet de vooruitgang langzaam zijn, maar als de aspirant wil voortgaan, geduldig volhardend in het doen van 't goede, kan hij zijn doel bereiken.

De methoden zijn bepaald, wetenschappelijk en religieus; ze zijn ontworpen door de Westersche School van de Orde der Rozekruisers en zijn daarom speciaal geschikt voor het Westersche volk. Soms, maar hoogst zelden, brengen ze in korten tijd resultaten; over 't algemeen vereischt het jaren, ja zelfs levens, vóór de aspirant

die resultaten bereikt, maar het te volgen systeem zal, in 't eind, allen voeren tot het door hen begeerde doel.

De Tabernakel in de woestijn was een symbolische voorstelling van den weg tot God en was, zooals Paulus zegt, een afschaduwing van betere dingen, die komen zouden. Al wat er in was, had een geestelijke beteekenis. De tafel der toonbrooden geeft ons een belangrijke les, verwant met onze tegenwoordige beschouwing.

Men zal zich herinneren, dat de oude Israëlieten het bevel kregen, de toonbrooden met vastgestelde tusschenpoozen in den tabernakel te brengen. Het graan, waar ze van gemaakt waren, werd hun door God gegeven, maar ze moesten den grond bewerken, waarin het groeien moest, ze moesten planten en kweken, ze moesten wieden en besproeien, om het zooveel mogelijk te doen vermeerderen; ze moesten oogsten en dorschen, malen en bakken, al eer ze de brooden hadden, die ze naar den tabernakel brachten, om ze te kunnen *toon*en als 't gevolg van hun arbeid.

Evenzoo geeft God aan allen het graan der gelegenheid om te dienen, maar het is onze plicht, deze gelegenheden te kweken en ze te koesteren en te voeden in den grond der liefdevolle vriendelijkheid, opdat ze grootelijks vermenigvuldigen. We moeten altijd in gedachte houden de woorden van Christus, dat Hij kwam, om te helpen en te dienen. Derhalve moet een ieder, die er naar streeft, Zijne voetstappen te volgen en groot te worden in het Koninkrijk Gods, altijd uitzien naar gelegenheden, om zijne medemenschen te dienen. Iedere dag moet zoo dicht mogelijk bezaaid zijn met vriendelijke en kiesche daden, want zij zijn de schering en inslag, waaruit het gouden feestkleed geweven is.

Zonder deze „werken” zal geen bidden, of vasten of welke andere religieuze oefening ook, iets haten. Het is nutteloos, zich naar den tempel te begeven zonder dit *brood*, om te *toon*en, dat wij waarlijk gearbeid hebben op den akker des Meesters.

Het voorgaande wordt ook geleerd in de exoterische kerken, maar het volgende is uitsluitend de wetenschappelijke onderwijzing en methode der Rozekruisers, gegrond op de meest diepgaande kennis van de geestelijke feiten, waardoor de aspirant in staat gesteld wordt, uit elk leven het maximum van geestelijken groei te trekken en zijn vooruitgang in geestelijke kennis te doen toenemen ver boven zijn stoutste verwachtingen.

Daarom is dit de meest belangrijke geestelijke

leer, die in modernen tijd den mensch gegeven wordt en wie eerlijk zijn best doet deze eenvoudige methode te volgen, kan niet anders dan er enorm veel voordeel uit trekken.

Ether is de middenstof, waardoor het licht wordt overgebracht, waardoor een beeld op de fotografische plaat geëetst wordt. De ether doordringt de lucht en bij elke ademhaling vanaf onze geboorte tot aan onzen dood komt ether ons lichaam binnen en etst op een klein atoom in ons hart een beeld van wat ons omgeeft en wat wij doen. Zoo draagt een ieder met zich mede een volledig verslag van zijn leven, dat na den dood geassimileerd wordt, zoodat de boetedoening voor de slechte daden smart en angst veroorzaakt in den louteringstoestand na den dood. Op die wijze worden ze in het bewustzijn opgenomen om in volgende levens de herhaling van dezelfde fouten te voorkomen. En de goede daden worden omgezet in liefde en welwillendheid. In plaats van te wachten op deze verandering van het toonbrood des levens na den dood, kan de aspirant de vruchten van elken dag assimileeren alvorens te gaan slapen, door na te gaan, wat hij gedaan heeft. De gebeurtenissen van den dag worden beschouwd in omgekeerde volgorde, zoodat wat in den avond gebeurde, het eerst genomen wordt, dan wat plaats vond in den middag en in den ochtend. Dit is van groot belang, want het komt overeen met de wijze, waarop na den dood het levenspanorama aan ons voorbijgaat, eerst de gebeurtenissen, die den dood voorafgingen, het laatst de gebeurtenissen der kindsheid. Het doel is de gevolgen aan te toonen en deze dan tot de voorafgaande oorzaken terug te brengen.

Bij dezen terugblik zal het den aspirant geen goed doen, om ijlings de gebeurtenissen van den dag na te gaan en zichzelf op zachte wijze te berispen waar hij verkeerd deed — hij is gewoonlijk gereed genoeg zichzelf voldoende te prijzen voor zijn goede daden. Maar hij moet denken aan het brandofferaltaar, waar de offers voor de zonden werden gebracht. Ze werden eerst met zout ingewreven en dan op het altaar geplaatst om verteerd te worden door een vuur, dat oorspronkelijk door God was aangestoken. Elk weet, hoe pijnlijk het is, als zout in een wond wordt gewreven en dit inwrijven met zout symboliseert de smart, die de aspirant moet gevoelen voor zijn verkeerde daden. Merk nu op, dat het offer niet op het altaar mocht worden geplaatst, alvorens het met zout was ingewreven. Vóór dit gebeurd was, wilde God het niet aannemen, maar

als het gezouten was, werd het verteerd door een vuur, door God zelf aangestoken. Dit geeft ons te kennen, dat, tenzij wij onze slechte daden, gedurende den dag bedreven, gewasschen hebben in het zout onzer tranen en er dus diep berouw over gevoelen, God ons zoenoffer niet wil aannemen, maar als wij werkelijk berouw hebben gehad, zullen onze zonden weggevaagd zijn en het verslaggevende atoom zal wit zijn als sneeuw.

Wat betreft onze goede daden, kunnen we ons herinneren, dat er twee kleine hoopjes wierook lagen boven op het toonbrood. Deze werden op het reukofferaltaar geofferd; de rook ervan steeg op tot den Heer als een zoete geur, zoo verschillend van den walgelijken stank, die opging van het altaar, waar de offers voor de zonden verbrand werden. Is het wonder, dat God geen behagen schiep in het offer van stieren en kalveren, maar wel in een bedroefd hart en een berouwhebbenden geest?

Door dit geestelijke, aromatische extract van onze goede daden wordt ons geestelijk lichaam opgebouwd en in het natuurlijk proces neemt het omstreeks een derde van het aantal jaren, dat we in het lichaam leefden, in ons bestaan na den dood, om te oogsten wat wij gezaaid hebben.

Maar als een aspirant door getrouwen terugblik aan het eind van elken dag de vruchten zijns levens geassimileerd heeft, is hij vrij, zoodra hij het lichaam verlaat en kan hij de jaren, die anderen doorbrengen in den louteringstoestand en in den eersten hemel ¹⁾ gebruiken, zooals hij wenscht. Bovendien, daar hij niet te zorgen heeft voor voeding of huisvesting of slaap, kan hij vier en twintig uur per dag doorbrengen met goed te doen en zoo heeft hij feitelijk na den dood evenveel jaren voor dienstbetoon en geestelijken groei als het aantal zijner jaren was in zijn aardse leven. En daar hij in dit werk bedreven en ervaren is, kan hij waarschijnlijk meer bereiken dan wat verricht zou kunnen worden in een aantal levens, die op de gewone manier zouden worden doorgebracht.

Om aspiranten, die zulks verdienen, te helpen, worden door het Rozekruisers Genootschap nog meer diepgaande en meer bepaalde leeringen gegeven door de Oudere Broeders en onderzoekers, die een innerlijken drang daartoe gevoelen, kunnen inlichtingen vragen omtrent Proefleerschap.

¹⁾ Voor meerdere bijzonderheden hieromtrent zie Max Heindel's Rozekruisers Cosmologie, hoofdst.: „Het overgangsg gebied” en „de eerste Hemel”, blz. 111 en d.a.v.

WAAROM LEVEN, WAAROM STERVEN WIJ?

DOOR

WYBRAND G. REDDINGIUS

I.

ONVERGANKELIJK gaan de dingen dezer aarde niet te loor in 't niet.

Het brandend vuur doet niets te niet, ontbindt alleen, zet om in andere stof, de tanden van den tijd doen niets vergaan — eindeloos is de kringloop der materiën. Reeds in het oud verhaal van Genesis schept God de wereld uit het niets, en geeft alleen den vorm, dat wat wij zien, in wezen naar Zijn wil, die onvergankelijk is; dat is: die altijd voort gaat; want het ding is meer God dan het zichzelf is¹⁾, is eeuwig.

Daar waar het aardsche vuur in zijne ware natuur is, daar brandt en verteert het niet; de hitte, die uit het vuur stroomt, deze alleen brandt hier op aarde. Doch waar de hitte nog in de vuurnatuur besloten ligt, daar brandt ze niet en is onschadelijk²⁾. Item, voor Gods oog geschiedt niets nieuws.

Misschien is dit een der grootste schoonheden die wij beschouwen kunnen.

Zie in het water, de kleine poel op een vergeten plek waar nimmer menschen traden, is gesierd met wonderschoone planten, duizendvormige dieren leven, strijden — de waterslak wringt het groteske lijf en daalt en stijgt naar eigen willekeur of vaart gedwee met de oppervlakte van het water mee — de waterspin bouwt zich een zilveren bel van spinnendraad en lucht, uit eigen wil, die leeft en strijdt.

Zie in de lucht, de donderwolken waar het kind in droomt van reus en dier, de zonnelucht, het ijle, hooge blauw — daar leven myriaden dieren, wij zien alleen de vogels zwenken, en de vleermuis gaan, een ieder even schoon, met eigen wil, die leeft en strijdt.

Zie naar de aarde, de stille steenen weten van den strijd, de steenen leven — varen statig stil aan 't eind der wentelingen van den stagen tijd 't Nirwana in; en kruid en plant zet om in bloei en kleur al wat verging, — en leeft en strijdt. Reeds de Egyptenaar zag in Osiris 't doode niet vergaan.

Zoo wordt Gods wil voldragen in 't geschapen Al, in onvergankelijkheid, in schoonheid en in strijd.

Zoo ook de mensch.

De Heere God had den mensch geformeerd uit het stof der aarde, en in zijne neusgaten geblazen den adem des levens; *alzo werd de mensch tot eene levende ziel*³⁾ en..... naar deze diepzinnige goddelijke mythe: alzo werd de mensch geschapen naar Gods Beeld, dat is: uit de eeuwige Stof, uit den eeuwigen Geest en „wordt gevoegd en voegt zichzelf in den oprijzenden toren die de menschheid is⁴⁾, uit tijd en eeuwigheid is de mensch geboren⁵⁾).

Wilt gij u niet herinneren, wanneer gij eet, Wien gij bij uw eten zijt en Wien gij voedt? En wanneer gij uw lichaam oefent, wanneer gij rede-neert, weet gij niet, dat gij de godheid voedt, de godheid oefent? Gij, ellendig mensch draagt de godheid bij u en gij weet er niet van.....? *)

Zoo leeft en strijdt de mensch en gaat den kringloop langs met eigen wil, die strijdt en leeft.

Het bloed klopt in den ader van zijn lichaam zijn kringen rond, en al wat leeft en strijdt ten leven in het bloed vaart mee.

Gij moet echter uwen zin in den geest verheffen en beschouwen, hoe de gansche natuur met alle krachten, die in de natuur zijn, en daartoe de wijde, diepte, hoogte, hemel, aarde en alles wat daarin is, en boven den hemel, het Lichaam Gods is; en de krachten der sterren zijn de „Quell“ aderen in het natuurlijk lichaam Gods in deze wereld..... Het inwendige in het lijf des menschen is en beduidt, de diepte tusschen sterren en aarde; het gansche lichaam met alles beduidt hemel en aarde; het vleesch beduidt de aarde, en is ook uit aarde; het bloed beduidt het water en is ook uit het water; de adem beduidt de lucht en is ook de lucht..... Het hart in den mensch beduidt de hitte of het vuur-element, en is ook de hitte, want de hitte heeft in het hart haren oorsprong in het gansche lijf..... en zijne handen — waarmee hij al wat uit de natuur gegroeid is of geworden, kan veranderen — beduiden Gods almacht⁷⁾).

Naar dit symbool voldragen wij de schepping

³⁾ Gen. 2 : 7

⁴⁾ Dr. Proost Levensliefde

⁵⁾ Tauler

⁶⁾ Epictetus Diss. II : 10—14

⁷⁾ Jacob Boehme

¹⁾ Seuse

²⁾ Eckehart

Gods en dragen uit Zijn willen en Zijn strijd tegen den booze.

De gedachten van ons brein wekken den vorm, de gebaren van ons lichaam wekken de daad; en wij zien hoe deze vorm en daad tezamen werken tot het moment, dat tot verleden wordt en heenvoert welbewust de toekomst tegen.

Zoo ontstaat uit het moment de eeuwigheid, zoo ontstaat uit de *gedachte* en uit de *daad* de eeuwigheid.

Zoo draagt de enkeling in momenteelen wil de toekomst voort en is durend van wil, durend van daad in heel 't geslacht dat naar zijn woorden hoort, in heel de menschheid waar geslachten bouwen.

Zoo stuurt des menschen woord, des menschen daad, den wereldgang — want de gedachte die ons denken vangt, komt steeds van God.

Misschien is dit een der grootste schoonheden die wij beschouwen kunnen.

Wij moeten wonder sterk staan, waar ons denken en ons doen zóó grooten invloed hebben, het was een ongeloofelijke merkwaardigheid, als 't niet van God kwam, die de Vader is.

Slechts van zeer enkelen bemerken wij die wonderbare kracht nog eeuwen later, zooals van Jezus, die den wil des Vaders altijd deed.....

Maar merken wij niet hoe zelfs een los daarheen geworpen woord, een vriend ten ondergang, ten zegen zijn kan? Hoe zelfs een onbewust geringe daad een afgrond graven kan.....

Als wij dit zien dan zoeken wij den God die ons leiden zal en 't geeft ons ook een antwoord op de vraag, *waarom* wij leven en weer sterven gaan:

Ten kwade — gewoonlijk kent de mensch het kwade wel..... en keert zich af van God.

Ten goede — voor de liefde tot den naaste, omdat wij zeker weten welke kracht er ligt voor hen in onze daad en in ons denken — dus voor het nageslacht.

Ten goede — voor de liefde Gods, opdat wij sterker staan en helden zijn, dus voor de eeuwigheid.

Zoo dragen wij de eeuwigheid de menschheid in, zoo voleindigen de geslachten de eeuwigheid ter voleindiging van wat God als zijn hoog einddoel weet.

En wij leven in dit besef, dat het moment zóó eeuwigdurend is.

Er is géén onderscheid

der Cherubinische Wandersmann.

Tijd is als eeuwigheid en eeuwigheid als tijd

Wanneer gij zelve maakt niet eenig onderscheid.

Ons leven wordt op deze wijze van eeuwigheids-waarde.

Het doel ervan is eeuwigheid, het tegendeel van al het egoïsme dat zichzelf zoekt en heerschen wil, het doell bereikt door alles heen, door onze neigingen heen keeren wij naar de rechte lijn van Gods wil; door goede en kwade wendingen van onzen wil. Want ook het kwaad kan voeren tot God al wil dit niet zeggen: doe het kwade maar! Zijn er niet velen, zeer velen, die, terugziend op hun moeilijk leven, zeggen kunnen dat het alles ten goede is geweest! Sprak Augustinus niet van de zalige zonde.....

Menschenkinderen zijn eeuwigheidskinderen, kinderen van den Eeuwigen Vader, die hen sterkt en voedt in dit besef.

(Wordt vervolgd.)

BEZINNING.

Hoe meer de mensch in zich zelf keert en eenvoudig wordt, des te meer en verhevener zaken kan hij zonder moeite inzien, omdat hij licht van boven af ontvangen zal.

THOMAS à KEMPIS.

NATUUR.

De natuur, die het tijdkleed van God is, openbaart Hem aan den wijze en verbergt Hem voor den dwaze.

CARLYLE.

VERDRAAGZAAMHEID

Beijver u om geduldig te zijn in het dragen van anderers zwakheden en gebreken, daar gij de úwe hebt, die ánderen in u moeten dragen.

THOMAS à KEMPIS.

PSYCHICAL RESEARCH

DOOR

W. H. C. TENHAEFF.

V.

a. Telepathie en Telaesthesie Het geloof aan een atherisch lichaam bij de oud-Indische volkeren, bij de Grieken en in de middeleeuwen.

De resultaten.

ALS één der supernormale verschijnselen, welker onderzoek nog het minst bezwaarlijk mag geacht worden, noem ik het overbrengen der gedachten langs anderen weg dan dien der normaal-zintuiglijke kanalen.

Dit is dan wel als één der redenen te beschouwen, waarom colleges van onderzoek hun onderzoekingen als regel met proeven op dit gebied aanvangen, zooals dit o.a. in 1882 het geval was bij de S. P. R. en in 1920 bij de N. S. P. R. Men zie in dit verband o.a. No. I der Mededeelingen der Studievereeniging voor „Psychical Research”, waarin wij een tamelijk uitgebreid rapport aantreffen naar aanleiding van een experimenteel onderzoek betreffende telepathie, dat gehouden werd tusschen 28 Mei en 10 September 1920 in één der benedenzalen van het Psychologisch Instituut te Groningen, door Prof. Dr. G. Heymans, Dr. H. J. F. W. Brugmans en arts A. A. Weinberg. Het resultaat van dit onderzoek was, dat men op pag. 6 van genoemde Mededeelingen de navolgende uitspraak kan aantreffen: „dat het bestaan van gedachtenoverdracht onder omstandigheden, die het gewone verkeer door tusschenkomst der zintuigen volledig uitsluiten, door deze proeven buiten allen redelijken twijfel wordt gesteld.”

Het ware naar mijn meening juist geweest, indien men hier het woord „mede” had ingelascht, gezien het feit, dat men reeds veertig jaren geleden o.a. in Engeland ¹⁾, door proeven in het laboratorium genomen, het onomstootelijk bewijs leverde dat onder bepaalde omstandigheden en voorwaarden de eene mensch in staat is zijn gedachten en gevoelens alsmede zijn waarnemingen op den anderen over te brengen langs anderen weg dan dien der normale zintuiglijke kanalen.

En het historisch onderzoek, waarbij, zooals wij

reeds zagen, gebruik gemaakt werd van de resultaten eener enquête, heeft de uitkomsten der proefnemingen bevestigd en tevens veel materiaal opgeleverd, dat bij de studie van andere supernormale verschijnselen dan alleen die der gedachtenkracht, benut kan worden en ook benut wordt. We zullen dit laatste zoo aanstonds zien.

Men noemt de verschijnselen der gedachtenoverdracht ook wel „telepathische” verschijnselen.

Dit woord (telepathie) is afgeleid van het oud-Grieksche „tele” dat „ver” beteekent en „pathos” waaronder men aandoening verstaat. Etymologisch beteekent het woord telepathie dus zooiets als „het aandoen op een afstand”.

Het woord telepathie werd het eerst gebruikt door F. W. H. Myers, in een artikel, dat hij, samen met E. Gurney, schreef in de Maartaflevering van de Fortnightly Review van 1883.

Sindsdien is men het woord algemeen gaan gebruiken en..... misbruiken.

Myers definieerde het woord als de mededeeling van indrukken van eenigen aard van den éenen geest aan den anderen, onafhankelijk van de gewone kanalen der zinnen.

Feitelijk is dit dus de eenige beteekenis, die men aan het woord kan en mag hechten, en het is zuiver misbruik van het woord telepathie, wanneer men, zooals o.a. Thomson Jay Hudson, en een tijdlang Frank Podmore, alle supernormale verschijnselen telepathische verschijnselen wil noemen.

In zijn beroemd werk „Human Personality and its survival of bodily Death” vervolgt Myers den gedachtengang gegeven in de Maartaflevering van de Fortnightly Review van 1883.

In de zeer goede Nederlandsche vertaling, welke wij van de beknopte uitgave van dit werk bezitten van de hand van Dr. Nico van Suchtelen lezen wij op bldz. 108: ²⁾

„Het zal blijken, dat er waarneming mogelijk is van verborgen materiële voorwerpen, van verwijderde gebeurtenissen en eveneens een gemeenschap met gedachten en emoties van andere gees-

¹⁾ Men zie o.a. Myers, Gurney and Podmore: Phantasms of the Living.

²⁾ De Menselijke Persoonlijkheid en haar voortbestaan na den lichamelijken dood. Uitgegeven in verkorten vorm door S. B. en L. H. Myers. Uit het Engelsch vertaald door Dr. Nico van Suchtelen, Amsterdam, Mij. voor goede en goedkoope lectuur 1921.

ten. Deze beide verschijnselen zijn gedurende vele eeuwen en in vele landen sporadisch opgemerkt en werden vooral door de eerste Fransche mesmeristen met ernstige aandacht waargenomen.

De eerste groep van verschijnselen werd genoemd *Clairvoyance* of *lucidité* en de tweede *communication de pensées*, of in het Hollandsch: *gedachtenoverbrenging*. Deze termen zijn niet omvattend genoeg om bij een meer systematische studie te kunnen bevredigen.³⁾ De waarneming op afstand is niet optisch en wordt evenmin beperkt door het gezichtszintuig alleen. Zij strekt zich uit over alle zintuigen, en omvat ook indrukken die moeilijk tot eenig speciaal zintuig zijn

³⁾ Cursiveering van mij. W. T.

terug te brengen. Op gelijke wijze is ook de verbinding tusschen verwijderde personen niet alleen een overbrenging van gedachten, maar ook van emoties, van motorische impulsen, en van tal van indrukken, die niet gemakkelijk zijn te omschrijven.

In 1882 trachtte ik de breedere termen telaesthesie, waarneming op een afstand en telepathie, gemeenschapsgevoel op een afstand, in te voeren, en ik zal ze dan ook in dit werk gebruiken. Maar het zij verre van mij te beweren, dat deze termen beantwoorden aan bepaalde en duidelijk gescheiden groepen van verschijnselen of het geheele gebied van bovennormale vermogens omvatten.³⁾

(Wordt vervolgd.)

ENKELE BIJZONDERHEDEN OVER DE ORDE VAN DE STER IN HET OOSTEN

DOOR

MARCEL VAN DE VELDE

II.

DOCTOR Annie Besant is beschermvrouwe en J. Nityananda is algemeen sekretaris voor de heele wereld. Want deze Ster-beweging heeft afdelingen in Transvaal, in de Vereenigde Staten, Kanada, Costa Rica, Cuba, Mexico, Porto Rico, Argentinië, Bolivia, Brazilië, Chili, Paraguay, Peru, Venezuela, Burma, Britsch Indië, Java, Australië, Nieuw-Zeeland, Oostenrijk, België, Bulgarij, Denemarken, Engeland, Finland, Frankrijk, Duitschland, Hongarij, IJsland, Italië, Noorwegen, Polen, Rusland, Schotland, Spanje, Zweden, Zwitserland. En naast de drie Nederlandsche maandschriften, geeft de Orde nog de volgende buitenlandsche bladen uit: „The Server”; „La Estrella de Oriente”; „El Mensajero de la Estrella”; „A Boa Nava”; „The Dawn”; „Bulletin de l'Orde de l'Etoile”; „Stjernen”; „Idan Tahti”; „Orden des Sterns im Osten”; „O.S.O. Indonésia”; „La Stella”; „La Aurora”. Al deze bladen liggen ter inzage, lezing en kennismaking op een leestafel in 't gebouw Amsteldijk 76, Amsterdam.

Het insigne, dat alle leden dragen, is de zilveren, vijfpuntige ster — symbool van de Ster, die eenmaal de Wijzen zagen. Deze ster kondigt immers de komst aan van een zeer groot geestelijk Leeraar. Naast zeer kunstvolle bladwijzers, geeft de Orde in Nederland mooie kaarten uit met treffende

spreuken. Wij zullen deze hier copieeren. Zij laten den lezer aanvoelen in welke sfeer een Sterlid leeft en wellicht voelen velen de behoefte om met deze sfeer in nader contact te treden. De eerste geeft als spreuk Openb. 3:11 „Ziet, Ik kom haastiglijk”. De tweede zegt: „De kracht der gedachte is groot, is in onze dagen grooter, dan ooit; leidt uwe gedachten dan in goede banen.” De derde behelst: „De komende eeuw zal de eeuw zijn van broederschap, de groote Leeraar komt zelf om dit tijdperk in te wijden.” De vierde verzoekt: „O, kinderen van de Ster, heft uwe oogen omhoog om den komenden Heer te begroeten, verheugt u en weest blijde, want Hij komt, Hij komt! De hemel trilt van zegepraal; laat de aarde wêerklinken met beantwoordende vreugde.” Deze kaarten zijn stemmingsvol gedrukt op crême papier met blauwe lettertjes. Zij zijn evenals de vermelde brochures in den handel en brengen de gewijde sfeer van vreugde naderbij, die hen vervult, die de verwachting hebben. Wij laten hier een der meest-bekende pamfletten volgen, die de Orde in Holland bij openbare lezingen vaak heeft gebruikt en die een kort, maar duidelijk résumé geeft van de Stergedachte. Hier volgt het:

De leden van „de Orde van de Ster in het Oosten” gelooven in de komst van een „Wereldleeraar”.

Staan zij alleen in dat geloof?

Neen, want vele Christenen, voornamelijk de Adventisten, verwijzen naar hun Heilige Schrift, welke de wederkomst van „Christus” voorspelt, ten tijde van de grootste oorlogen en ellende. De Mohammedanen en de Bahaïsten verwachten een nieuwen Imam, „den Mahdi”; de volgelingen van Zoroaster verwachten de komst van „Shah Bahram”; de Hindoes, die van „Krishna”; de Boeddhisten, die van den Heer „Maitreya”; de Joden in Arabië, den Messias, alle namen voor hetzelfde Groote Wezen, Dat zich aan allen zal openbaren.

Bestaan er redelijke gronden voor dit geloof en voor die verwachting? Ja, ziehier enkele:

1. Het Ethnologisch Bureau te Washington heeft geconstateerd, dat zich in Amerika een nieuw menscentype ontwikkelt, wijzende op de vorming van een nieuw ras. De geschiedenis leert, dat telkens, als een nieuw ras op aarde ontstaat, een Groot Leeraar verschijnt, die een nieuwen Godsdienst sticht. Tijdens het verval der Grieksch—Romeinsche beschaving werd het Christendom gesticht voor het tegenwoordige ras, dat zich in Midden- en West-Europa vestigde en zich vervolgens over de geheele wereld verbreidde.

2. De politieke en economische instellingen van de Christenvolkeren hebben tot een ontzettende wereldramp geleid. De toestand der maatschappij toont, evenals destijds in Rome, de schrilste tegenstellingen van armoede en weelde, van ongeloof en bijgeloof, van ruwheid en weekelijkheid. Wie anders dan een Goddelijk Wezen kan het evenwicht herstellen en den toon aanslaan, die orde in den chaos zal brengen?

3. Wij zien in de geschiedenis der wereld dat altijd, wanneer een groote beschaving in verval geraakt, wanneer er dus verslapping is van de Wet en verduistering van Gods Woord, dat de Vader aan Zijne kinderen een ouderen Broeder zendt om Zich te openbaren. Er is verslapping van Wet; er is verduistering van Gods Woord; de toestanden zijn gelijksoortig aan die, welke vroeger aan de komst van een Wereldleeraar vooraf gingen.

4. Onze tijd kenmerkt zich door een algemeen ontwaken der sluimerende metaphysische behoeften; de laatste ontdekkingen der wetenschap banen een ruim veld voor deze geestelijke navorschingen. En ook de toe-

komst-godsdienst zal aan de metaphysische vragen des tijds voldoening moeten geven.

Is het dan onredelijk te gelooven in de spoedige komst van den Wereldleeraar, naar Wien zooveel innig en vurig verlangen?

Voor hen, die naar aanleiding van deze punten nadere gegevens zouden willen hebben, kan — naast de brochures, die wij in dit artikel reeds vermeldde — nog aanbevolen worden: „Waarom wij den Wereldleeraar verwachten”, door J. H. Kengen; „Messias-Verwachting”, door W. van Vlaardingen. In verband met deze Sterlektuur kan aangeraden worden (voor die zich niet laten afschrikken door wat theologie) de verhandeling „Jezus en de Messiaansche Verwachting”, door W. Brandt. Al de geciteerde werkjes zijn voorhanden in geestelijke boekerijen, als die b.v. van het Theosophisch Hoofdkwartier en andere.

De stichting dezer Orde gebeurde in 1911, den 11den Januari en wel in de sagenrijke stad Benares, door zooveel heilige herinneringen reeds gewijd. Er is één hoofdorgaan, dat wij nog niet genoemd hebben; het is „The Herald of the Star”, het blad van Krishnamurti zelf. Het wordt in alle landen gelezen en heeft bij tusschenpoozen zeldzame verlichtingen gehad. Elk lid zendt 's morgens een „gebed” op — ofschoon niet verplichtend. Met deze „Aanroep” zooals het „gebed” genoemd wordt, zou ik dit inlichtend artikel willen sluiten. De kunstenaar Betty Ruyter heeft een toewijdingsvolle geteekende aura voor dit geestelijke formulier geleverd, die den kunstzinnige overtuigen zal van „de blijde bloeseming” die in dit harte woont.

„O Meester van de Groote Witte Loge”, Heer van de Godsdiensten der Wereld, daal wederom af tot de Aarde, die naar U smacht, en kom de volkeren te hulp, die naar Uwe tegenwoordigheid verlangen. Spreek het Woord van Vrede, dat den Strijd der Natiën zal beslechten. Spreek het Woord van Broederschap, dat de kampende klassen en kasten hun Eenheid zal doen beseffen. Kom met de kracht Uwer Liefde, kom in de glans Uwer Macht, en bevrijd de Wereld, die naar Uwe komst uitzielt, o Gij, die de Leeraar zijt, zoowel van Goden als van Menschen.”

Breng in de harten van Uw medemenschen, datgene wat gij zoo gaarne in Uw eigen hart ontvangen zoudt als hoogste goed.

A. di P.

BOEKBESPREKINGEN — BOEKAANKONDIGINGEN

Uren met Musici door Constant van Wessem. Hollandia Drukkerij, Baarn. (Ing. f 2.90; geb. f 4.15).

De over het algemeen zoo „degelijke” serie Uren van Wijsheid en Schoonheid der Hollandia Drukkerij werd weder verrijkt met eene studie van Constant van Wessem, den begaafden muziek-recensent van „De Telegraaf”.

„Brieven, uitspraken, beschrijvingen dragen bij tot een weergave van de wezenstreken der behandelde componisten, en de keuze is vooral gedaan om daarmede de figuren naar hun innerlijk-zoowel als uiterlijk-menschelijke gedaante te teekenen. Het bijeengebrachte bevat slechts die stukken, die een sterk zijlicht werpen op de karakteristieke details van hun persoon en hun wezen”.

Aldus Constant van Wessem in de inleiding. Dit ongetwijfeld naar den aard der zaak heel moeilijke werk is zeer goed geslaagd; slechts noode missen wij naast de tekenend beschreven portretten die tijdgenooten gaven een werkelijk portret, wat waarschijnlijk den uitgevers en niet den samensteller te wijten is.

Het is de eigenlijke bedoeling van dit boek om leeken, die eenig begrip en gevoel voor muziek bezitten, nu eens in vlot geschreven populaireren vorm een juiste indruk te geven van de gedachten, manieren en ideeën der grootste musici, die zij-zelve bezaten of opwekten bij hun vrienden — waarbij een bescheiden, doch geestig-gevoelde keuze is gedaan uit hunne brieven, mémoires en geschriften; waarbij ook de kunst om het clavecimbel te bespelen tot in finesses werd bepaald — immers juist tijdens het galante tijdperk der Rokoko, werd de goede smaak bovenal geacht, gold tot in de kleinste nuances de levenskunst. —

Achtereenvolgens zien wij behandeld: Couperin, Mozart, Beethoven, Grétry, Chopin, Liszt, Mahler, Debussy.

Wij missen o.a. Wagner, Bach, Brahms en alle Russische componisten, zoodat het werk geen volledige indruk geven kan, wat zeer te betreuren is maar misschien in een tweede deel zal geschieden.

Het boek treft ons — Liszt schrijft over een avond bij Chopin — Beethoven's testament aan zijne broeders met zijn diepe klachten — naief geschrijf van Mozart over kleine dingen van het dagelijksch leven — verscheiden diepgevoelde uitspraken over het wezen der muziek, waarbij het ons bijzonder

treft juist bij hen het besef te vinden van de kosmische kracht en de universeele tendenzen der muziek als bewegingsuiting van het levensprincipe, als een religieus instinct, als ideaal van het groot-menschelijk geestesleven in harmonie met den Eeuwige; met het groote woord van Liszt: „Het vasthouden van het ideaal is het hoogste doel van ons leven”. De kunstbeweging als virtuositeit in absolute vereeniging met den muzikalen vorm — als spelenderwijs voortgevloeid uit harmonie met het kunstwerk, met het heelal, met God en met zichzelf.

Zoo brengt dit boek, dat met zoo heel veel zorg en groote kennis verzameld is, ook nog iets méér dan anecdotes en karaktertrekjes en leeren wij gevoelen en verstaan de diepe waarheid van Beethoven's woord: Muziek is hoogere openbaring dan alle wijsheid en filosofie, dat, al mag dit ook eenzijdig klinken, toch zeker in den mond van een musicus getuigt van de ware scheppingskracht en wordt. Liszt zegt:

„De mensch, die de absolute waarde der schoonheid voelt, heeft in zijn strijd tegen zijn eigen niet-universeele persoonlijkheid en tegen die der wereld denzelfden dood als Christus aan het kruis te verwachten: dood van alle zelf-principe. Dit is het drama van alle edele geesten en zielen, die naar een hoogere levensbeoefening streven.

Het wegvallen van al het persoonlijke heft onze kunstbeoefening op tot een religie en geeft er den zin aan eener vereeniging van ons leven met God”.

Zoo treft ons dit boek en brengen wij Constant van Wessem onzen dank voor zijn belangrijk werk, zoo vol piëteit verzameld en vertaald. Wij kregen soms den indruk een dier grooten zelf te hooren en te zien.

W. G. R.

Verschenen bij Uitg. Mij. „Editio”, Hillegom:

Kerstkalender 1924. Dekblad met teek. v. Hilderigh-Bokhorst. Prijs f 0.30.

De avonturen van Pier en Pol door Oom Frits, met vele teekeningen, de meeste van Mevr. E. Reitsma-Valenca. In 4 deeltjes, f 0.40 p. d. Compleet in linnen band f 2.—.

Elsje, het schippersmeisje door Chr. Doorman. Teekeningen van Wijnand van Dam. Prijs f 0.40.

De lichtengel door Chr. Doorman. Teek. van Willem Hardenberg. 2e druk f 0.25.

De sneeuwman door Chr. Doorman. Teek. van Willem Hardenberg. 2e druk f 0.25.

Het Kerstfeest van Arme Geurt door A. M. Feickens-de Haan. Prijs f 0.25.